

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Hispanistika

Diplomová práce

Markéta Malinová

Lexikální zápor ve španělštině

Lexical negation in Spanish

Ráda bych na tomto místě poděkovala zejména doc. PhDr. Petru Čermákovi, Ph.D., za jeho ochotu, trpělivost a cenné rady a připomínky při vedení mé diplomové práce.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 29. července 2019

Markéta Malinová

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje negaci (záporu) ve španělštině, konkrétně zejména lexikální negaci a negativním prefixům. Je rozdělena na dvě části: první je teoretická, druhá, praktická, obsahuje vlastní výzkum. Cílem první části je obecně definovat negaci z pohledu různých disciplín a charakterizovat prostředky, jimiž se zápor realizuje (ve španělštině a v češtině). Největší důraz se klade na negaci slootovornou, proto jsou zde mj. definovány základní slootovorné procesy. Největší pozornost je v teoretické části věnována prefixaci: jsou popsány základní kategorie prefixů s důrazem na prefixy negativní.

Praktická část obsahuje vlastní výzkum, založený na práci s jazykovým korpusem a na využití dotazníku, který byl pro účely práce vytvořen. Cílem praktické části je zejména vysledovat některá specifika v chování jednotlivých negativních prefixů (*a-*, *des-*, *in-*, *anti-* a *contra-*) a jejich případnou záměnnost. Z této části jsou následně vyvozeny závěry navazující na teoretickou část a dotvářející celkový obraz lexikální negace ve španělštině.

Klíčová slova: lexikální zápor, prefixace, prefix, slootovorba, korpus, derivace, kompozice, španělský jazyk

Abstract

The diploma thesis deals with negation in Spanish, especially lexical negation and negative prefixes. It is divided into two parts: the first one is theoretical which is followed by a practical one, which contains its own research. The aim of the first part is to generally define negation from the perspective of various disciplines and to characterize the means that are used to create the negative (in Spanish and Czech). The greatest emphasis is placed on word-formation negation, that is why basic word-forming processes are defined here. In the theoretical part, the greatest attention is paid to prefixation: basic categories of prefixes are described with emphasis on negative prefixes.

The second part focuses on the research which is based on the work with the language corpus and subsequently the questionnaire, which was created for the purpose of the work. The aim of the practical part is to discover some specifics in the behaviour of individual negative prefixes (*a-*, *des-*, *in-*, *anti-* and *contra-*) and their possible interchangeability. Subsequently conclusions are drawn from this part, following the theoretical part and completing the overall view of lexical negation in Spanish.

Key words: lexical negation, prefixation, prefix, word-formation, corpus, derivation, composition, Spanish language

Obsah

1	Úvod	8
2	Struktura teoretické části	10
3	Definice negace	11
3.1	Zápor v české tradici	11
3.2	Zápor ve španělské tradici	11
4	Negace – jazykové hledisko	12
5	Formální prostředky vyjádření negace	14
5.1	Obecné prostředky vyjádření záporu	14
5.2	Prostředky k vyjádření záporu ve španělštině	14
5.2.1	Negativní výrazy	14
5.2.2	Slovní obraty vyjadřující negaci	15
5.2.3	Negativní polarita	15
5.3	Opozitnost	16
6	Negace slovtvorná	18
6.1	Morfologie	18
6.2	Slovtvorné procesy	18
6.2.1	Kompozice	18
6.2.2	Zkracování	19
6.2.3	Derivace	19
6.3	Onomaziologické způsoby a procesy ve slovtvorbě	19
6.4	Prefixace	20
7	Sémantika	21
7.1	Význam a původ prefixů	22
7.2	Dělení prefixů	24
7.2.1	Prefijos locacionales y comitativos (význam lokativní)	24
7.2.2	Prefijos temporales (význam časový)	25
7.2.3	Prefijos gradativos (význam gradativní)	25
7.2.4	Prefijos aspectuales-diatéticos (význam aspektuální a diatetický)	25
7.2.5	Prefijos modificadores (význam modifikující)	26
7.2.6	Prefijos negativos (význam negativní)	26
8	Charakteristika negativních prefixů	29
8.1	Prefix <i>des-</i>	29
8.2	Prefix <i>in-</i>	30
8.3	Prefix <i>a-</i>	30

8.4	Prefixy <i>anti-</i> a <i>contra-</i>	31
9	Vlastnosti a omezení negativních prefixů	33
9.1	Fonologické vlastnosti prefixů	33
9.2	Morfologické vlastnosti prefixů	33
10	Hypotézy a cíle praktické části	34
11	Metodologie a použité nástroje	35
11.1	Slovníky	35
11.2	Korpus	35
11.3	Dotazník	36
12	Vlastní výzkum	37
12.1	Prefixy <i>des-</i> a <i>in-</i> v kombinaci se slovesnými a adjektivními bázemi	37
12.2	Prefixy <i>des-</i> a <i>in-</i> v kombinaci se stejnými bázemi	41
12.3	Prefixy <i>anti-</i> a <i>contra-</i> v kombinaci se stejnými bázemi	55
13	Závěr	66
	Resumé v češtině	69
	Resumen en español	72
	Bibliografie	75
	Přílohy	78

1 Úvod

Práce, jejímž tématem je lexikální zápor ve španělštině, je rozdělena na dvě části: teoretickou a praktickou.

První část uvedeme definicí pojmu negace (záporu) z pohledu filozofie, výrokové logiky a jazykovědy – jazykovědné hledisko pro nás bude nejpodstatnější (přihlédneme ke španělské i české tradici). Hlavní pozornost bude věnována nejprve formálním prostředkům pro vyjádření negace a později už výhradně negaci slovotvorné.

Představíme tak formální prostředky, jakými může být vyjádřen zápor, nejprve v jazycích obecně, později již konkrétně ve španělštině (negativní výrazy, negativní slovní druhy, slovní obraty). Pro úplnost se krátce zastavíme také u problematiky opozit.

V kapitole o negaci slovotvorné nejprve popíšeme základní slovotvorné procesy ve španělštině a pak už se budeme věnovat prefixaci, její definici a podílu na vyjádření záporu. Tento popis zasadíme do obecnějšího rámce výkladu o sémantice a etymologii slov, vztaženého zejména k jednotlivým záporným prefixům.

Samotným prefixům věnujeme samostatnou kapitolu: nastíníme jejich základní klasifikaci a popíšeme roli, kterou mezi nimi hrají prefixy negativní. Jelikož mohou být kritéria pro rozdělení prefixů do skupin různá, pokusíme se konfrontovat koncepce několika autorů věnujících se tématu. Na závěr této kapitoly zmíníme některé restriktce, které omezují kombinabilitu prefixů.

Druhá část práce je praktická a obsahuje vlastní výzkum, založený na poznatcích získaných ze sekundární literatury. Vzhledem ke komplikovanosti některých částí tématu se nebudeme věnovat zkoumání prefixace jako celku, nýbrž předložíme jen několik případových studií, věnovaných vybraným prefixům a jejich chování. Jedním z cílů této části bude srovnání dvojic slov, která mají totožnou bázi, ale různé prefixy. Pokusíme se, především na základě údajů ze slovníků a příruček, analyzovat jejich význam a ukázat, zda jsou synonymy, nebo zda odlišný negativní prefix vede k jinému významu. Tuto analýzu pak budeme ověřovat na datech získaných z jazykových korpusů. Posledním bodem analýzy bude dotazník, který předložíme rodilým mluvčím španělského jazyka s cílem vypozorovat, zda je interpretace problémů u zkoumaných slov stejná jako v analýze vycházející z korpusových dat a slovníkových příruček. Dotazník tak bude jistým doplněním korpusové analýzy, ukázkou intuitivní interpretace jazyka rodilými mluvčími.

Cílem celé naší práce je tedy zasadit téma lexikálního záporu ve španělštině do aktuálního teoretického rámce a na příkladech v případových studiích popsat fungování vybraných negativních prefixů v reálném jazyce.

I. Teoretická část

2 Struktura teoretické části

V této kapitole bychom chtěli představit strukturu práce, a to zejména její teoretické části. Se zvoleným tématem souvisí velké množství dílčích problémů, a jelikož se z prostorových důvodů zdaleka ne všem budeme moci věnovat, chtěli bychom v úvodu načrtnout širší rámec tématu, zahrnující i aspekty, které v této práci nebudou popisovány.

Zásadně důležitý je především sám pojem negace: nezkoumají ho jenom lingvisté, v jistém smyslu se jím zabývá například výroková logika a filozofie. Pro nás je pochopitelně důležitější hledisko lingvistické, přičemž ani zde neexistuje jen jediné vymezení pojmu. Ať už budeme hovořit o české nebo španělské jazykové tradici, budeme nejprve komentovat formální vyjádření negace (tj. prostředky, kterými ji lze vyjádřit), a až později negaci slovtvornou, která bude hlavní náplní praktické části naší práce.

Struktura teoretické části tak bude vypadat zhruba takto:

1. Definice negace		
Hledisko filozofické, výroková logika	Hledisko jazykové: negace větná X lexikální	Definice španělské X české tradice
2. Formální prostředky vyjádření negace		
Negativní výrazy, záporné slovní druhy	Negativní adverbium / částice (ne, no)	Negativní prefix či sufix
3. Negace slovtvorná		
Slovtvorné procesy	Prefixace, typologie prefixů	Charakteristika negativních prefixů

Tabulka 1: Struktura teoretické části práce

3 Definice negace

Jak jsme řekli v úvodu, na negaci se nelze dívat jen z pohledu čistě jazykovědného, negace je pojem logický (filozofický). Obě jazykové tradice – česká i španělská – vycházejí ve vymezení pojmu negace právě z této obecnější definice. Podíváme se tedy postupně na definici v češtině a španělštině a poté plynule přejdeme k hledisku jazykovému.

3.1 Zápor v české tradici

Záporné prefixy jsou jen jedním z formálních vyjádření obecného významu negace, tedy záporu. Dle Encyklopedického slovníku češtiny¹ je negace operací, která neguje pravdivostní podmínky oznamovací věty (např. Jirka nepřišel pozdě X Jirka přišel pozdě). Z pohledu logiky negace tudíž vyjadřuje fakt, že negovaná věta není pravdivá, tedy buď je pravdivý výrok nebo jeho negace. Negace může být vyjádřena několika způsoby: můžeme před větou vložit spojení *Není pravda, že...* (tzv. externí negace) nebo můžeme negovat jen část věty (negace interní), př. *Není pravda, že zásoby ropy vydrží stovky let X Zásoby ropy nevydrží stovky let.*²

3.2 Zápor ve španělské tradici

Španělská gramatická tradice říká, že v záporných větách je vyjádřen nepravdivý stav popisovaných věcí nebo neexistence akcí, procesů nebo vlastností, o kterých se mluví. Příkladem mohou být věty: *Mañana no trabajo* (Zítra nepracuji) nebo *Ella no dijo nada* (Ona nic neříká.) Záporné věty se používají také pro rozkaz, žádost, aby adresát zanechal nějaké činnosti nebo ji vůbec neprováděl, například věta *No hables tanto* (Nemluv tolik).³

---

¹ KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ, ed. *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, 2016, s. 283-284.

² KOLMAN, Vojtěch a Vít PUNČOCHÁŘ. *Formy jazyka: úvod do logiky a její filosofie*. Praha: Filosofie, 2015, s. 112-113.

³ *Nueva gramática de la lengua española: manual*. Madrid: Espasa, 2014, s. 923.

4 Negace – jazykové hledisko

Podíváme-li se na jazykové ztvárnění negace, zjistíme, že tradiční mluvnické vydělují tři typy záporu, totiž větný, členský a lexikální. Čermák⁴ rozlišuje pouze dva typy, a to zápor větný, tedy popření platnosti, resp. pravdivosti věty a zápor lexikální, tedy popření části věty. Dodává, že oba typy se mohou kombinovat, k čemuž dochází např. v češtině.

Opět navážeme pohledem španělské jazykovědy a doplníme, že i ve španělském jazyce základní typologii představuje rozlišení negace lexikální (*negación lexical*) a negace gramatické (*negación gramatical*). Gramatický zápor je ve větných konstrukcích vyjádřen adverbium *no* a následným negovaným výrazem, naproti tomu lexikální zápor nacházíme ve slovech, která mají přímo negativní význam (*nadie* - nikdo, *jamás* - nikdy, *ninguno* - žádný apod.)⁵

Rozlišuje se pak negace vnější (*negación externa*), vnitřní (*interna*), distanční (*a distancia*) a bezprostřední (*contigua*). Stejně jako v českém pojetí i ve španělské tradici jde při externí negaci o předsunutí spojení, které pak následující větu popírá. Takovými formulami může být např. věta *No es cierto que* (Není jisté, že); interní negace se pak týká pouze určité části věty.⁶

Zajímavě tradiční základní pojetí doplňuje Sanz Alonso⁷, která zmiňuje, že nelze negaci obecně definovat jako opak afirmace, jelikož v mnoha případech tato opozice vůbec neexistuje. Kromě prosté negace může adverbium *no* vyjadřovat spíše důraz a expresivní funkci sdělení. Například v tázací větě typu *¿No tienes frío?* (Není ti zima?) nic nenegujeme, pouze svou otázkou nastavujeme modus promluvy a očekáváme negativní odpověď (Není mi zima).

Věty, ve kterých je vyjádřen lexikální nebo gramatický zápor, se liší sémanticky, totiž věta *Pedro está desmotivado* není významově zcela rovna větě *Pedro no está motivado*. První vyjádření obsahující lexikální zápor nám sděluje, že duševní rozpoložení subjektu (*desmotivado*) je protikladné k výrazu *motivado*, zatímco ve druhé větě, která vyjadřuje gramatický zápor, vnímáme nepřítomnost duševního rozpoložení (*motivado* – motivovaný), avšak nemůžeme automaticky odvodit, že subjekt je *demotivovaný*. Z toho podle González

⁴ ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. Praha: Karolinum, 2011, s. 172-173.

⁵ SANZ ALONSO, Beatriz. La negación en español. *VI Congreso Internacional de la ASELE, Tendencias actuales en la enseñanza del español como lengua extranjera II* [online]. 1995, s. 379.

⁶ *Nueva gramática de la lengua española: manual*. Madrid: Espasa, 2014, s. 923.

⁷ Pozn. 5, tamtéž

Rodríguez⁸ vyplývá, že lexikální zápor vyjadřuje opozici či opak, zatímco gramatický zápor nepřítomnost, nedostatek.

---

⁸ GONZÁLEZ RODRÍGUEZ, Raquel. *La expresión de la afirmación y la negación*. Madrid: Arco Libros, 2009, s. 44-45.

5 Formální prostředky vyjádření negace

5.1 Obecné prostředky vyjádření záporu

Podle Čermáka⁹ můžeme napříč různými typy jazyků obecně mezi prostředky, kterými lze vyjadřovat zápor, zařadit:

- 1) záporné partikule: např. švédské *inte*, latinské *non*
- 2) prefixy nebo sufixy: v češtině *ne-*, v angličtině např. *un-*, ve švédštině *o-* atd.
- 3) záporná slova: hlavně zájmena a adverbia, např. české zájmeno *žádný*, španělské adverbium *jamás* apod.
- 4) záporné sloveso: v některých jazycích existují opozitní tvary slovesa, např. finské *menen* („jdu“), proti tomu negativní *en...mene* („nejdu“).

Obecně mají dle Čermáka prostředky negace povahu tzv. aditivní, čili přidávají se ke slovům či větám ještě navíc, ne místo konstrukcí či jejich částí.

5.2 Prostředky k vyjádření záporu ve španělštině

5.2.1 Negativní výrazy

Španělština disponuje různými prostředky k vyjádření záporu, ze slovních druhů jsou zmiňována zájmena (např. *nadie* – nikdo), adverbia, tedy např. *jamás*, *nunca* (nikdy), *tampoco* (také ne), a také spojky *ni* (ani) a *sino* (ve spojení ne..., ale). Všechna tato slova vyjadřují negaci sama o sobě v pozici před slovesem ve větě. Kvantifikátory, které fungují jako negativní výrazy (*nada*, *nadie*, *ninguno*) jsou zápornými protějšky slov *algo* (něco), *alguien* (někdo) a *alguno* (nějaký), takže zatímco věta *Alguien ha llamado por teléfono* (Někdo telefonoval) vyjadřuje existenci osoby, která akci realizovala, věta *Nadie ha llamado por teléfono* (Nikdo netelefonoval) znamená, že neexistuje subjekt, který by akci provedl. Obdobně adverbia *jamás* a *nunca* jsou protiklady k výrazu *siempre* (vždy), adverbium *tampoco* stojí proti *también* (taky), spojka *ni* proti spojce *y* (a).¹⁰

Běžné a frekventované je předsunutí adverbia *no* před sloveso v různých tvarech, pomocí tohoto adverbia lze vytvářet zápor také u neosobních tvarů sloves, jako je infinitiv (*Prefiero no hablar de eso* – Upřednostňuji nemluvit o tom), gerundium (*Aun no teniendo dinero, iremos de vacaciones* – I když nemáme peníze, pojedeme na dovolenou.) nebo

⁹ ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. Praha: Karolinum, 2011, s. 172-173.

¹⁰ GONZÁLEZ RODRÍGUEZ, Raquel. *La expresión de la afirmación y la negación*. Madrid: Arco Libros, 2009, s. 39-40.

participium (*Puedo ofrecerte una copa de vino no mezclado* – Můžu ti nabídnout skleničku nemíchaného (čistého) vína.).¹¹

Vnitřní (interní) negace může být vyjádřena pomocí specifických prefixů, které signalizují nepřítomnost, ztrátu nebo také opozici či rozpor. Jednotlivým prefixům se ještě budeme věnovat podrobněji, patří sem *in-*, *des-*, *a-*, *anti-*, *contra-*, *sin-*; a při tvoření záporů pomocí těchto prefixů hovoříme o tzv. morfologické negaci (*negación morfológica*). Tento typ negace zasahuje pouze dané slovo (proto také někdy hovoříme o tzv. *negación de palabra*), nikoliv celou větu, které je prvek součástí.¹²

Negace vyjádřená některým negativním prefixem ovlivňuje pouze slovo, jehož je součástí, neguje se význam daného slova, tudíž dochází k negaci lexikální. Srovnáme-li znovu dvě již zmiňované věty: *María no está motivada* a *María está desmotivada*, první věta je negativní díky adverbium *no* před slovesem, zatímco druhá primárně záporná není, přestože obsahuje negativní prefix *des-*. První věta například také připouští přítomnost negativního adverbia *nunca* (nikdy): *María no está motivada nunca*, zatímco v případě druhé věty se zde negativní výraz nemůže vyskytnout (**María está desmotivada nunca*).¹³

5.2.2 Slovní obraty vyjadřující negaci

Podobně jako v jiných jazycích, i ve španělštině existují slovní spojení vzniklá ze substantiv, která slouží k vyjádření záporu či negativního postoje. Jde např. o výrazy *un pepino*, *un comino*, *un céntimo*, často ve spojení se slovesem *importar* (zajímat), tedy věta *Me importa un comino* je do češtiny přeložitelná asi jako *Je mi to fuk*.¹⁴

5.2.3 Negativní polarita

Ve španělské větě se negativní výrazy mohou nacházet i v pozici za slovesem, nevyjadřují však negaci samy o sobě, ale vyžadují další jazykový prvek, se kterým jsou ve shodě. Jde o *nada* (nic), *nadie* (nikdo), *ninguno* (žádný), *nunca* a *jamás* (nikdy). To jsou takzvané *términos de la polaridad negativa* (TPN), kromě toho můžeme ve větě označit prvek IPN, *inductor de la polaridad negativa*, tedy ten prvek, který negaci uvozuje. Například ve větě *No queda ninguna duda para resolver* je prvek *no* uvozovací (IPN) a zájmeno *ninguna* TPN.¹⁵

---

¹¹ Nueva gramática de la lengua española: manual. Madrid: Espasa, 2014, s. 924-927.

¹² BOSQUE, Ignacio a Violeta DEMONTE. Gramática descriptiva de la lengua española, Madrid: Espasa-Calpe, 2000, s. 2566.

¹³ GONZÁLEZ RODRÍGUEZ, Raquel. La expresión de la afirmación y la negación. Madrid: Arco Libros, 2009, s. 44.

¹⁴ Nueva gramática de la lengua española: manual. Madrid: Espasa, 2014, s. 935.

¹⁵ BOSQUE a DEMONTE, pozn. 12, s. 2563.

5.3 Opozitnost

Důležitým jevem, mluvíme-li o negaci, je také opozitnost, jež v sobě zahrnuje širokou škálu vztahů. Na rozdíl od synonymie bývají opozita založena na nějakém objektivním vztahu protikladu, který se do jazyka dostává zvenku. Existující realita, kterou máme snahu jazykově pojmenovat, bývá pro různé jazyky stejná, odráží mimo jiné logické vztahy věcí a jevů. Vezmeme-li si například dvojici *velký* x *malý*, tento protiklad je obecný a vyjadřovaný i v dalších jazycích, přestože jeho univerzálnost nebyla nikdy zkoumána. Pro negaci jsou důležité zejména některé vztahy opozice, a to konkrétně základní vztah kontrární a kontradiktorický.¹⁶

V kontrárním vztahu je jasná skutečnost, že oba členy zároveň platit nemůžou, nemusí ale platit ani jeden (např. zmíněná dvojice *velký* x *malý*). V kontradiktorickém vztahu vždy alespoň jeden člen platí, příkladem může být dvojice *velký* x *nevelký*.

U většiny binárních (dvojčlenných) opozit můžeme rozlišit trojí základní vztah: antonymii, komplementárnost a konverznost. Ve všech těchto vztazích je mezi jeho členy vzájemná inkompatibilita, v textu se kromě zvláštních případů vedle sebe nevyskytnou.¹⁷

1) Antonymie: V případě antonymie nejde vždy o ostře definované pojmy, které stojí proti sobě, jejich interpretace závisí vždy na kontextu. V pozadí se nachází pomyslná škála s jednotlivými stupni, což také umožňuje stupňování (gradovatelnost). Antonymie je tedy buď kontrární (*velký* x *malý*, tedy buď to nebo ono) nebo kontradiktorická (*dobrý* x *nedobrý*, tedy buď to nebo ono, ale jedno vždy). Antonyma mohou být morfologická nebo lexikální, přičemž lexikální jsou vyjádřena jinými slovy, např. ve španělštině opozice *triste* (smutný) x *alegre* (veselý). Naopak morfologická antonyma jsou vyjádřena pomocí prefixů, např. *legal* (legální) x *illegal* (nelegální, ilegální).¹⁸

2) Komplementárnost: Vytváří vztah dvou vzájemně se vylučujících protikladů (jedinec může být ženou či mužem), zároveň tvoří dohromady jeden úplný celek, který se ne vždy dá jednoduše pojmenovat.

3) Konverznost: Vystihuje přechod z jednoho stavu do druhého.

---

¹⁶ ČERMÁK, František. *Lexikon a sémantika*. Praha: NLN, 2010, s. 268.

¹⁷ ČERMÁK, pozn. 16, s. 269.

¹⁸ MORALES ASCENCIO, Bernardo. Una caracterización semántica de los prefijos del español. *Forma y Función* [online], 1995, s. 38.

Právě negace je jedním ze způsobů, kterým je antonymum vytvořeno (např. *dobrý* x *nedobrý*), zde je rozlišení opozitnosti poměrně jednoduché. Např. u dvojice *nahoře* x *dole* ale přirozené testy nefungují, i proto vznikly logicky vydělované typy:

A a/nebo B *všichni*

neA ale B *živý ne, ale ani ne mrtvý*

A nebo B *dobrý* x *špatný*

X je A, ale Y je B *celek byl velký, ale detail malý.* ¹⁹

---

¹⁹ ČERMÁK, František. *Lexikon a sémantika*. Praha: NLN, 2010, s. 269-271.

6 Negace slovotvorná

Jak vyplývá z výše uvedeného, v této práci se budeme věnovat zejména vnitřní (interní) negaci, tedy především prefixům, které ji vyjadřují. Jelikož budeme mluvit o roli prefixů v morfologii, stručně tuto oblast nejprve představíme.

6.1 Morfologie

Dle Čermáka se morfologií myslí ta oblast gramatiky, která se zabývá vlastnostmi a chováním morfémů. V širším smyslu tedy morfologie v nějaké formě existuje v každém jazyce a zahrnuje tvoření slov, do kterého právě prefixace spadá.²⁰

6.2 Slovotvorné procesy

Na úvod této kapitoly je třeba říci obecně něco k tvoření slov a způsobům, jakými nově vytvořená slova vznikají. Slovotvorba se týká jednoslovných pojmenování, která vznikají z výrazů již existujících, a je jedním ze způsobů obohacování slovní zásoby. Dalšími jsou přejímání slov z jiných jazyků, vznik ustálených slovních spojení či významové změny u již existujících slov.²¹

Významným procesem, který čím dál více ovlivňuje slovní zásobu určitého jazyka, je přejímání slov z jazyka cizího. V první fázi se slovní zásoba cílového jazyka pouze rozšiřuje, ovšem postupně se od přejímek mohou tvořit nová slova, např. *laser* → *laserový*. Zvláštním případem je tzv. kalk, kdy se přejímá obecný pojmenovací model z cizího jazyka v kombinaci s domácími morfematickými či lexikálními základy, např. anglické *skyscraper* a české *mrakodrap*.²²

Za základní způsoby tvoření slov můžeme označit odvozování (derivaci) a skládání (kompozici), případně zkracování. Představu o tom, jak bylo slovo utvořeno, získáme porovnáním výsledného slova se slovem základovým (původním). Při derivaci ke slovotvornému základu přidáváme, a tím jej pozměňujeme, tzv. afix.²³

6.2.1 Kompozice

Při procesu skládání (kompozice) se propojuje několik částí, které jsou původně (vyskytují-li se samostatně) plnovýznamovými slovy, můžeme tedy říci, že se k sobě připojuje

---

²⁰ ČERMÁK, *Jazyk a jazykověda, přehled a slovníky*. Praha: Karolinum, 2011 s. 134.

²¹ CVRČEK, Václav. *Mluvnice současné češtiny*. 1, Jak se píše a jak se mluví. V Praze: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, s. 77-78.

²² ČERMÁK, pozn. 20, s. 160.

²³ CVRČEK, pozn. 21, s. 81-82.

několik slovotvorných základů (bází). Výsledné slovo potom označujeme jako složeninu (kompozitum).²⁴

6.2.2 Zkracování

Abreviace neboli zkracování zahrnuje veškeré způsoby, jimiž se určité slovo zkracuje a vytváří se slovo nové. Vypouští se buď střední, koncová nebo počáteční část slova. V případě složenin je někdy odstraněn jeden ze slovních základů složeniny, v takovém případě mluvíme o dekompozici. Málokdy jde však o zkracování čisté, v mnoha případech je zároveň použito např. přípon, zkracování je tedy stejně jako skládání často provázáno odvozováním, a i z tohoto důvodu leckdy není považováno odborníky za samostatný způsob tvoření slov.²⁵

6.2.3 Derivace

Při derivaci (odvozování) dochází k připojení odvozovací části (formantu) ke slovotvornému základu, nově vzniklé slovo se pak nazývá derivát (odvozenina). Formantem, který se připojuje, je nejčastěji afix, tedy předpona nebo přípona (prefix nebo sufix).²⁶

6.3 Onomaziologické způsoby a procesy ve slovotvorbě

Jelikož je pro naši práci důležitý i význam slov (k sémantice se ještě dostaneme), považujeme za nutné zmínit, že tvoření slov lze kromě základních slovotvorných procesů analyzovat též z hlediska sémantického, totiž že v těchto způsobech tvoření jde především o změny ve významu. Toto téma není v tuto chvíli stěžejní, a tak, přestože by si jistě zasloužilo podrobnější vysvětlení a vhléd, si zde zmíníme jen důležité typy onomaziologických procesů k doplnění kapitoly o tvoření nových slov.

Obecně tedy můžeme mluvit o čtyřech typech procesů, totiž o mutaci, transpozici, modifikaci a integraci.

V případě mutace se při tvoření slova mění jeho význam, někdy i slovní druh, např. *káva* → *kavárník*.

Transpozicí se mění slovní druh, nedochází však ke změně významu či formy, např. *krásný* → *krásně*.

V rámci modifikace se k již existujícímu významu přidává sekundární příznak, např. *list* → *listí*.

---

²⁴ CVRČEK, Václav. *Mluvnice současné češtiny*. 1, Jak se píše a jak se mluví. V Praze: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, s. 85.

²⁵ CVRČEK, pozn. 24, s. 86.

²⁶ CVRČEK, pozn. 24, s. 82.

Integrací se sémanticky slučují dva nebo více samostatných základů, např. holandské *boter* + *ham* = *boterham* (máslo + šunka = sendvič).²⁷

6.4 Prefixace

Pro naši práci nejpodstatnější způsob odvozování je prefixace, tedy připojení morfému (prefixu) na začátek samostatného slova. Ve španělské gramatice si odborníci kladou otázku, zda proces prefixace začlenit pod derivaci (odvozování), nebo kompozici (skládání). Ke kompozici se dle některých jazykovědců řadí proto, že jde o dvě samostatné formy, které jsou kombinovány mezi sebou. Avšak vzhledem k tomu, že existují prefixy, které nemají vlastní autonomii (např. neoddělitelné předložky nebo tzv. *prefijos cultos*), je problematické zahrnout celý proces do kompozice. Dle jiných však základní charakteristikou derivace je, že se mění gramatická kategorie báze (slovotvorného základu), k čemuž u prefixace, na rozdíl od sufixace, nedochází, tedy ani zařazení do derivace není jednoznačné. Někteří autoři zase soudí, že prefixy gramaticky neovlivňují slovo, ke kterému se připojují, a ani podstatně nemění jeho význam, a proto považují tento proces za specifický, odlišný od derivace i od kompozice.²⁸

Problematikou zařazení prefixace se zabývá např. Stehlík²⁹, který zmiňuje, že tradičně se prefixace včleňuje pod kompozici, a naopak derivací se rozumí automaticky sufixace. Toto rozdělení podle něj přetrvává ve španělštině dodnes, avšak postupně vyvstávají názory, že prefixace v podstatě striktně nepatří ani do jednoho z procesů. Důvody pro zařazení prefixace do jednoho či druhého procesu, či úplně jinam, však nejsou předmětem naší práce, necháváme tedy tuto polemiku otevřenou.

---

²⁷ ČERMÁK, Jazyk a jazykověda, přehled a slovníky. Praha: Karolinum, 2011, s. 165.

²⁸ BOSQUE, Ignacio y Violeta DEMONTE. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa-Calpe, 2000, s. 4996-4997.

²⁹ STEHLÍK, Petr. *Aspectos problemáticos de la prefijación en español*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 47.

7 Sémantika

Podstatnou částí naší práce, a zejména pak vlastního výzkumu, je významová složka jazykových prvků, v našem případě prefixů. Na úvod kapitoly si tedy krátce představíme pojem sémantiky, charakterizujeme význam z různých úhlů pohledu, a dostaneme se k významu negativních prefixů, které tvoří osu naší práce. Začneme obecnou charakteristikou sémantiky jako nauky o významu.

Termín sémantika označuje disciplínu, která se zabývá významem všech částí jazyka. V některých ohledech se často zdůrazňuje vzájemná provázanost kultury a jazyka, do kterého se kultura promítá. Jazyky tedy mohou stejnou pojmovou oblast členit různě, příkladem může být třeba různý počet názvů pro barvy v různých jazycích.³⁰

Obecně v lexikologii rozlišujeme význam lexikální (slovní) a gramatický (gramatické kategorie). Sémantika jako disciplína není naším hlavním tématem, přesto však je význam (totiž zejména význam negativních prefixů), jednou z oblastí, kterou se naše práce zabývá, uvedeme si zde proto schéma druhů významu³¹:

- a) denotativní: vyjadřuje jakožto věcný obsah lexému vztah k denotátu znaku, např. *žena*
- b) konotativní: složka, která vznikla užíváním lexému o něčem, např. *slabá, křehká* (žena)
- c) afektivní: odráží postoj a emoce mluvčího
- d) reflektovaný: odráží jiný význam lexému
- e) kolokační: odráží význam slova z časté kombinace, např. *štěkat* (←pes)
- f) tematický: složka daná organizací sdělení v rámci textu
- g) stylistický: složka určená okolnostmi trvalými i proměnlivými (nálada, situace, sociální faktory)

V tradičním slovníkovém popisu se většinou zachycuje jen první složka, občas složka druhá a třetí, ostatní se nezachycují.³²

Řeceno jinak, lexikální význam obsahuje dvě základní složky:

---

³⁰ ČERMÁK, František. *Lexikon a sémantika*. Praha: NLN, 2010, s. 223.

³¹ podle G. Leech (1974)

³² ČERMÁK, pozn. 30, s. 225.

1) pojmová (věcná, konceptuální): vyjadřuje vztah k denotátu znaku, odráží základní význam slova

2) pragmatická: sem řadíme konotace, asociace, které mohou být jak individuální, tak i kulturně podmíněné, patří sem také emoce mluvčího, jeho postoj, řadíme sem také tematickou vrstvu, která je dána organizací textu a stylistickou vrstvu.³³

Abychom dobře porozuměli významu slov, vycházíme ze základních teoretických konceptů v oblasti logiky, které jsou obecně pojmenované a přijímané jako „kategorie“. Shrňme si tedy stručně problematiku této oblasti a postupně navážeme rozdělením prefixů do jednotlivých skupin.

Kategorie vycházejí z tradičního Aristotelova rozdělení a vyjadřují následující skutečnosti: podstatu, čas, místo, kvalitu, kvantitu, vztah, polohu, mít, činnost, trpnost.³⁴ Podstata (*sustancia*) je kategorie základní, ostatní sekundární. Tyto kategorie odrážejí realitu a existenci věcí v našem světě, nejsou to koncepty uzavřené a definitivní, ale mohou se prolínat. Paralelně se pak promítají do jazykové (zejména významové) roviny, kde mluvíme o látce (tématu), pohybu, čase a prostoru, kvalitě a kvantitě, negaci a kontradikci, což jsou koncepty, které mimo jiné vyjadřují právě i prefixy.³⁵

7.1 Význam a původ prefixů

Jednou ze základních charakteristik prefixů je jejich sémantická neurčitost – ne všechny mají jednoznačný, identifikovatelný význam. Proto se dle některých autorů mohou primárně dělit na transparentní (*transparentes*) a neprůhledné (*opacos*). Transparentní jsou ty prefixy, které svým víceméně jasným významem ovlivňují celkový význam slova, zatímco tzv. *opacos* jsou takové, které plní pouze rozlišovací funkci, ale nepomáhají dokázat etymologický význam slova. To je například v této konkrétní dvojici prefix *in-* (*discrepar* – lišit se / *increpar* – napomenout). Další typickou charakteristikou prefixů je jejich vázanost na další slovo či bázi. Tedy zatímco předložky jsou samostatné větné morfémy, prefixy jsou morfémy nesamostatné, závislé.³⁶

---

³³ CVRČEK, Václav. *Mluvnice současné češtiny*. V Praze: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, s. 70.

³⁴ VACURA, Miroslav. Systém kategorií u Aristotela. *E-LOGOS* [online]. 2009, s. 8.

³⁵ MORALES ASCENCIO, Bernardo. Una caracterización semántica de los prefijos del español. *Forma y Función* [online]. 1995, s. 21.

³⁶ MORALES ASCENCIO, pozn. 35, s. 31.

Kromě významu jednotlivých prefixů považujeme za nutné říci také něco o jejich původu (etymologii). Informace o jednotlivých prefixech jsou různě obsáhlé, pokusíme se tedy každý prefix stručně etymologicky charakterizovat na základě poznatků z různých zdrojů.

Jak již bylo řečeno, velká část negativních prefixů pochází z řeckých či latinských předložek. Na rozdíl od latiny nejsou přeložky v moderní španělštině nositeli jen lexikálních významů, ale přibývá jim také vyjadřování větných funkcí substantiv (významů pádových). Pro naši práci je však podstatná zejména sémantická složka a samotný původ latinských předložek, ze kterých potom vznikly španělské negativní prefixy. Vezmeme-li v úvahu latinské předložky primární (původní, jednoslovné), mezi dochované primární předložky, ze kterých následně vznikly negativní prefixy, můžeme zařadit tyto:

- 1) *contra* s významem „proti“ – předložka, která se dochovala do dnešní španělštiny
- 2) *in*: předložka, která se do dnešní španělštiny dochovala v podobě předložky *en*. Prefix *in-* (*im-*, *i-*) s negativním významem je frekventovaným negativním prefixem ve španělštině zejména ve spojení s adjektivními bázemi.³⁷

Prefix *des-* vznikl z původního latinského prefixu *dis-*, ten však vyjadřoval jiné významy, nikoliv negaci. Až když se prefix *des-* rozšířil a nahradil v některých případech původní prefix, došlo k rozšíření významu (negace, reverzibilita, privativní význam).³⁸

Naopak řecký původ mají prefixy *a-* a *anti-*:

- 1) Prefix *a-*, mluvíme-li o jeho negativním významu, vznikl z řeckého *ἀ-*.³⁹
- 2) Prefix *anti-* pochází z řecké předložky *αντι*, ze které podělila své významy opozice a kontrárnosti.⁴⁰

Hovoříme-li o předložkách, téma rozlišení prefixů a předložek zmiňuje Stehlík⁴¹, který mluví o tradičním ztotožňování předložek a prefixů nejen ve španělské tradici, ale v tradici obecně

---

³⁷ ZAVADIL, Bohumil. *Vývoj španělského jazyka*. II. Praha: Karolinum, 2004, s. 383-384.

³⁸ MARTÍN GARCÍA, Josefa. Las palabras prefijadas con des-. *Boletín de la Real Academia Española* [online]. 2007, s. 6.

³⁹ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la lengua española*. 2014, Dostupné z: <http://www.rae.es>

⁴⁰ SERRANO DOLADER, David. El prefijo "anti-" en español o la oposición a las soluciones discretas en el análisis de la prefijación. *Actas del XXIII Congreso Internacional de Lingüística y Filología Románica* [online]. 2001, s. 8.

⁴¹ STEHLÍK, Petr. *Problém delimitace některých slootovorných postupů a prostředků ve španělštině*. Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2016, s. 57.

románské, díky které se předložky a prefixy ještě v relativně novodobé španělské gramatice nerozlišovaly.

Součástí španělského jazyka jsou dnes jak prefixy zděděné z latiny, tak i slova, která již prefix v latině obsahovala. Vrátime-li se k typologii prefixů, a tedy i celých slov, výrazy z latiny mohou být tzv. *opacos*, pokud báze neexistovala samostatně, např. *ducir (*producir, reducir*). Některé případy mohou být formálně transparentní, výraz je možné rozdělit na samostatné jednotky, avšak sémanticky průhledné nejsou (*repartir* – rozdělit, čili prefix *re-* zde neplní předpokládanou funkci významu „znova, opakovaně“). Existují i slova, jejichž forma je transparentní a význam kompozicionální, např. *convivir* (žít spolu): sloveso je rozložitelné na dva významově plnohodnotné prvky a význam slova sémanticky odpovídá významu prefixu *con-*.⁴²

7.2 Dělení prefixů

V starší i současné odborné literatuře najdeme různá kritéria pro dělení prefixů. První otázkou je, co vše lze považovat za prefixy. Základním definičním kritériem prefixu je jeho pozice v rámci slova. Na základě tohoto kritéria se z kategorie prefixů vydělují takzvané *prefixoidy*, které se můžou k bázi připojovat zepředu i zezadu – grafomanía / reprografía. Existují i další omezující kombinatorická pravidla: vlastní prefixy nemohou vytvořit nové slovo pouhým připojením k některému sufiku – srov. **a+dad* / *graf-ismo*. Vyloučit také můžeme řeckolatinské prvky: *hemoglobina*.

Na základě tří kritérií (distribuce, forma a funkce) můžeme stanovit následující typologii prefixů.⁴³

7.2.1 Prefijos locacionales y comitativos (význam lokativní)

Nejpočetnější je skupina tzv. *prefijos locacionales*, tedy takových prefixů, které mají nějaký prostorový či místní význam (např. prefixy *en-, in-, ante-, pre-*), ale i prefixy *contra-, anti-, para-* s významem „proti“ nebo „vedle“, např. *contraventana* (okenice). Patří sem také prefixy *intra-, endo-* s významem „uvnitř, vevnitř“ a naopak *extra-, ecto-*, které označují vnější pozici. Dále se dělí dle toho, zda vyjadřují pozici, směr nebo původ.⁴⁴

Pro ilustraci uvedeme několik příkladů z různých skupin:

---

⁴² MARTÍN GARCÍA, JOSEFA. Nuevos y viejos prefijos. *Las dos vidas de las palabras* [online]. 2016, s. 3.

⁴³ BOSQUE, Ignacio a Violeta DEMONTE. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa-Calpe, 2000, s. 4997-4998.

⁴⁴ BOSQUE a DEMONTE, pozn. 43, s. 5011-5013.

antesala (předpokoj), *extraterrestre* (mimozemšťan), *intramuros* (uvnitř hradeb), *sobreponer* (klást na sebe), *subclase* (podtřída), *adentro* (dovnitř), *extender* (roztáhnout) atd.

7.2.2 Prefijos temporales (význam časový)

Další větší skupinou jsou tzv. *prefijos temporales*, tedy takové, které indikují časovost. I tyto se dále dělí, a to podle toho, zda vyjadřují předčasnost nebo následnost. Opět můžeme zmínit některé příklady ⁴⁵:

anteayer (předevčím)

precampaña (předkampaní)

posparto (poporodní období)

posgrado (postgraduální studium)

7.2.3 Prefijos gradativos (význam gradativní)

Významnou kategorii prefixů tvoří také tzv. *prefijos gradativos*, tedy ty, které znázorňují intenzitu či stupeň. Připojovat se mohou k adjektivům (*infrahumano* – nelidský), substantivům (*superhombre* – nadčlověk), slovesům (*subestimar* – podcenit) či adverbiím. V rámci tohoto typu se prefixy ještě rozdělují dle toho, zda vyjadřují velikost či množství (*cantidad*) nebo kvalitu (*cualidad*).

Pro ilustraci můžeme uvést ještě několik příkladů ⁴⁶:

minibar (minibar)

ultramoderno (ultramoderní)

extrafino (velmi jemný)

semicircular (půlkruhový) atd.

7.2.4 Prefijos aspectuales-diatéticos (význam aspektuální a diatetický)

Rozlišit lze ještě tzv. *prefijos aspectuales-diatéticos*, mezi něž patří ty prefixy, které nějakým způsobem ovlivňují buď sloveso ve větě (reverze, iterace) nebo vytváří další vztahy se subjektem či objektem ve větě (kauzativní nebo reflexivní). Reverze je ve španělštině vyjadřována lexikálními opozicemi (*subir* x *bajar*) nebo právě prefixací, kde se nejčastěji užívá prefixu *des-* (*poblar* x *despoblar*). Opakování (iterace) se ve španělštině projevuje kromě perifrází také prefixem *re-*, *sobre-*, *sub-*, příkladem můžou být například iterativní slovesa *rehacer* (znovu udělat, předělat), *reordenar* (znovu uspořádat). Iterativního významu může

⁴⁵ BOSQUE, Ignacio a Violeta DEMONTE. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa-Calpe, 2000, s. 5018.

⁴⁶ BOSQUE a DEMONTE, pozn. 45, s. 5024-5028.

nabývat i prefix *sobre-*, a ačkoli v tomto případě není příliš produktivní, existuje několik sloves s tímto významem (*sobreimprimir* – přetisknout, upravit a znovu vytisknout). Kromě sloves existují ve španělštině také iterativní substantiva, např. *renegociación* (nové jednání). Určité prefixy mají také charakter kauzativní, avšak výskyt takovýchto slov není příliš častý. Prefix *auto-* značí reflexivitu a bývá připojován k reflexivním slovesům, se zájmenem *se* (*autodestruirse* – sám sebe zničit).⁴⁷

7.2.5 Prefijos modificadores (význam modifikující)

Předposlední skupinou této typologie jsou tzv. *prefijos modificadores*, mezi které se řadí prefixy vyjadřující kvantitu (*cuantificadores*), např. *mono-*, *ambi-* nebo *tri-*. Jak je z názvu patrné, prefixy odkazují buď k přesnému číslu (*tricolor* – tříbarevný) nebo k neurčitému počtu, jako je „mnoho“, „více“ atd. (např. *multicolor* – pestrobarevný). Dále do této skupiny patří prefixy vyjadřující způsob (*modo y manera*), nejvýraznější z nich jsou *bien-* a *mal-* (např. *malgastar* – plýtvat, mrhat; *bienestar* – blahobyt). Úplně na závěr můžeme zmínit ještě tzv. *prefijos calificativos* (tedy prefixy kvalitativní, hodnotící), nejhojněji užívaným je prefix *neo-* (*neologismo* – neologismus, novotvar).⁴⁸

7.2.6 Prefijos negativos (význam negativní)

Poslední skupinu tvoří negativní prefixy, tedy ty, které jsou hlavním tématem naší práce. Jejich hlavní charakteristikou je, jak již z názvu vyplývá, že negují nějaký sémantický rys významového obsahu báze, jinak řečeno význam výsledné formy s negativním prefixem je protikladný k původnímu slovu. V zásadě se negativní prefixy ve španělštině mohou dále dělit do čtyř skupin vyjadřujících: opozici, kontradikci, rozpor, zbavení (ve španělštině *oposición*, *contradicción*, *contrariedad*, *privación*).⁴⁹

7.2.6.1 Opozice

Mezi prefixy vyjadřující opozici řadíme prefixy *anti-* a *contra-*. První z nich ukazuje buď na prostou opozici (*antideportivo* – nesportovní) nebo anulaci významu původní formy (*antiasmático* – proti astmatu). Prefix *contra-* se připojuje ke jménům či slovesům a vyjadřuje opačný význam k předchozímu slovu, např. *contraaviso* je oznámení, které je vysloveno, aby anulovalo to původní. Nebo další příklad: *contraofensiva* (protiútok) označuje útok, který

---

⁴⁷ BOSQUE, Ignacio a Violeta DEMONTE. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa-Calpe, 2000, s. 5028-5032.

⁴⁸ BOSQUE a DEMONTE, pozn. 47, s. 5034-5036.

⁴⁹ BOSQUE a DEMONTE, pozn. 47, s. 5020.

následuje po původním útku s cílem ho narušit, anulovat. Existují případy, ve kterých jsou přípustné oba prefixy *anti-* i *contra-* (např. *contraconcepción* / *anticoncepción*).⁵⁰

7.2.6.2 Kontradikce

Jak již bylo zmíněno v kapitole o opozitech, dva výrazy mohou být kontradiktorické, jestliže nemohou být oba pravdivé či nepravdivé zároveň. Obecným příkladem může být dvojice *živý* x *mrtvý*, kdy je jasné, že nemohou platit zároveň.⁵¹ Hovoříme-li o kontradikci, tedy protimluvu, v rámci prefixů, jediným zástupcem je prefix *no-*. Jednoduchým příkladem může být protiklad *producción* x *no producción*.⁵²

7.2.6.3 Kontrárnost

Rozpor (*contrariedad*) zahrnuje několik negativních prefixů, a to *a-*, *des-*, *in-*. Nejméně produktivní je v tomto případě prefix *a-*, i tak lze ale uvést některý z příkladů, v nichž se vyskytuje (*agramático* – agramatický). Bývá většinou připojován k adjektivům relačním, která jsou inkompatibilní s prefixem *in-*.

Prefix *des-* se pojí zejména s bázemi slovesnými (*desobedecer* – neposlušchat) či adjektivními (*desigual* – nestejný). Ve spojení s adjektivem přináší prefix *des-* kromě negace ještě nějakou další doplňkovou informaci oproti prostému *no*. Ukážeme-li toto na příkladu, adjektivum *deshonesto* (nečestný) může být kromě svého základního významu parafrázováno také jako «neslušný, zavrženíhodný, nemorální», tedy prezentuje významy, které nejsou přítomné v adjektivním syntagmatu *no honesto*. V rámci adjektiv uvedených prefixem *des-* můžeme rozlišit dvě skupiny. Na jedné straně stojí ta, která vznikají ze sloves, jež jsou v původní formě také negativní (*desaprovechar* – nevyužít, promarnit → *desaprovechado* – nevyužitý). Na straně druhé máme adjektiva jako *desleal* (nevěrný), *descortés* (nezdvořilý).

Prefix *in-* ve významu rozporu může být připojen k bázím adjektivním, případně slovesným (*incomunicar* – přerušit). Častější je však spojení s adjektivem, přestože jej doprovází určitá omezení. Například, prefix *in-* nelze připojit k adjektivům s lexikálním protějškem (*guapo* – hezký / *feo* – ošklivý → **inguapo* / **infeo*) a může se kombinovat pouze s adjektivy kvalitativními, hodnotícími. Pokud adjektivum připouští dvojí interpretaci v závislosti na kontextu, může se prefix *in-* kombinovat pouze s variantou kvalitativní. Srov.

⁵⁰ BOSQUE, Ignacio a Violeta DEMONTE. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa-Calpe, 2000, s. 5020.

⁵¹ MARTÍN GARCÍA, Josefa. La creación de términos contrarios y contradictorios: los prefijos *in-*, *des-* y *no-* en español. *Lenguajes Naturales y Lenguajes Formales* [online]. 1995, s. 472.

⁵² BOSQUE a DEMONTE, pozn. 50, s. 5021.

actor popular – *impopular* (populární herec – nepopulární), ale *voluntad popular* – **impopular* (vůle lidu / lidová vůle – *nelidová).⁵³

Shrneme-li vše výše uvedené, prefix *in-* se nejčastěji pojí s bázemi adjektivními, prefix *des-* zase se slovesnými, což vysvětluje, proč nenajdeme mnoho adjektivních forem s prefixem *des-* a naopak, proč existuje jen několik sloves s prefixem *in-*.

7.2.6.4 Privación

Pojmem *privación* rozumíme nedostatek nebo ztrátu, zbavení. Jde tedy o opozici mezi situací, kdy to, co je vyjádřeno bází, existuje a co se ve druhém případě naopak ztrácí. Prefixy, které mohou vyjadřovat tento vztah, jsou opět *a-*, *des-* a *in-*, báze, ke které se připojují, jsou obvykle jmenné.

V případě prefixu *a-* můžeme uvést příklad *asimetría*, kde prefix *a-* označuje nepřítomnost rysu oproti původní formě („nepřítomnost symetrie“), podobně prefix *des-* ve spojení se jmennou bází vyjadřuje nedostatek dané skutečnosti (např. *desorden* – nepořádek).

Prefix *des-* může v tomto smyslu tvořit také slovesa, která však v původní formě neexistují, jsou vytvořena kombinací se jménem a vyjadřují ztrátu určité vlastnosti (jde-li o adjektivum) či skutečnosti obsažené v substantivu. Podívejme se na příklad: adjektivum *bravo* (divoký) a následné sloveso *desbravar* znamená ochočit, tedy přidání prefixu *des-* v tomto případě vyjadřuje ztrátu původní vlastnosti („být divoký“).

Posledním prefixem začleněným mj. do tohoto podtypu je prefix *in-*, příkladně v opozici *comunicación* x *incomunicación* („komunikace“ x „nedostatečná, špatná komunikace“).⁵⁴

---

⁵³ BOSQUE, Ignacio a Violeta DEMONTE. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa-Calpe, 2000, s. 5021-5022.

⁵⁴ BOSQUE a DEMONTE, pozn. 53, s. 5019-5023.

8 Charakteristika negativních prefixů

Obecnou typologii sémantických tříd prefixů ve španělštině jsme tedy již popsali: nejfrekventovanějšími negativními prefixy se ukázaly být *des-*, *in-* a *a-*. Můžeme ale zvolit i postup opačný a vyjít od formy, tj. od konkrétních prefixů, a pokusit se shrnout jejich význam.

8.1 Prefix *des-*

Pomocí tohoto prefixu se vytvářejí slova označující situaci, vlastnost nebo stav, který je opozitní k původnímu slovotvornému základu, ke kterému je připojen. Např. dvojice *acuerdo* (souhlas) a *desacuerdo* (nesouhlas). NGLE⁵⁵ rozlišuje čtyři interpretace připojení tohoto prefixu ke slovesu:

- 1) Vyjádření nepřítomnosti, nedostatku: *desconocer* (neznat), některá slovesa v této skupině vyjadřují záměrné chování, nejde jen o prostý nedostatek (např. *desobedecer*, tedy neposlušchat).
- 2) Přerušování, odstranění nebo zrušení: *deshabitar* (vystěhovat).
- 3) Protiakce: *descoser* (odpárat, vypárat).
- 4) Nevhodná, neadekvátní akce: *desinformar* (špatně informovat, dezinformovat).

Prefix *des-* vytváří kombinaci také vázáním k participiím, např. *desusado* (nepoužívaný, zastaralý) nebo *descompuesto* (rozložený). Pojí se také se slovesy, která vyjadřují akci nebo změnu stavu či pozice, jako např. *desabrigar* (svléct se) nebo *desclavar* (vytrhnout).⁵⁶

Prefix *des-* (ve všech významech) je některými odborníky považován za vůbec nejproduktivnější španělský prefix. Ve svém negativním významu v některých případech nahradil ostatní negativní prefixy (např. i prefix *in-*). Martín García⁵⁷ zmiňuje důležitý fakt v rámci negativních sloves tvořených tímto prefixem, totiž že mohou být interpretována jako přerušování akce nebo že mohou vyjadřovat stejný význam jako perifráze *dejar de V* (přestat, nechat něčeho), např. *despreocuparse* (nedělat si starosti).

Hovoříme-li o adjektivech, ta podle Martín García⁵⁸ vznikají prostřednictvím dvou základních procesů, a to jednak prostým předsunutím prefixu před adjektivum (např.

---

⁵⁵ Nueva gramática de la lengua española

⁵⁶ Nueva gramática de la lengua española: manual. Madrid: Espasa, 2014, s. 187-188.

⁵⁷ MARTÍN GARCÍA, Josefa. Las palabras prefijadas con des-. *Anuario de estudios filológicos* [online]. 2007, s. 11.

⁵⁸ MARTÍN GARCÍA, pozn, 57, s. 18.

deshonesto – nečestný), jednak tím, že se kombinují prefix *des-* a sufixy *-ido*, *-ado* a přidávají se k nominální bázi (např. *descolorido* – vybledlý).

8.2 Prefix *in-*

Prefix *in-* má variantu *i-* před bázemi, které začínají na /l/ nebo /r/ (*irreal* – nereálný, neskutečný) a *im-* před /b/ a /p/ (*impensable* – nemyslitelný). Tvoří především velké množství adjektiv (*imposible* – nemožný, *impuro* – nečistý, *inválido* – neplatný, invalidní), se slovesy a substantivy se naopak pojí jen v několika případech, např. *incumplir* (nesplnit), *impiedad* (bezcitnost). Časté je odvozování sloves od adjektiv, které už v sobě prefix obsahují, tak vzniklo například sloveso *intranquilizar* (zneklidnit), odvozeno z adjektiva *intranquilo* (neklidný). Stejný mechanismus odvozování pozorujeme i u některých substantiv, např. *incapacidad* (neschopnost), které vzniklo z adjektiva *incapaz* (neschopný).

Zajímavé je, že adjektiva, která připouštějí prefix *in-*, vytvářejí kombinace se slovesem SER, tedy označují např. nějakou stálou vlastnost (*posible* x *imposible* – ne/možný). Naopak adjektiva pojící se se slovesem ESTAR a vyjadřující tedy např. nějakou nestálou vlastnost, náladu apod., prefix *in-* až na některé výjimky (*inconsciente* – v bezvědomí) nepřipouštějí. Stejně tak není časté spojení prefixu s adjektivy relačními (např. neexistuje adjektivum **ineconómico*).

Co se týče varianty *in-*, tento prefix bývá někdy součástí kultismů pocházejících z latiny (např. *incógnito* – neznámý, *inefable* – nevýslovný) nebo se vyskytují u adjektiv, která vznikla z latinských participií (*infecto* – infikovaný, *intacto* – netknutý).⁵⁹

Také prefixem *in-* se zabývá Martín García⁶⁰, jež ve své práci mimo jiné rozvíjí výše zmíněnou informaci, že prefix *in-* vytváří adjektiva, která se vyskytují v kombinaci se slovesem SER (např. neexistuje adjektivum **inenfermo*). Dále připomíná, že prefix *in-* se nepřipojuje k výrazům, které už mají lexikálně vytvořený protějšek (např. dvojice *bueno* – dobrý, *malo* – špatný, neexistuje adjektivum **inbueno*).

8.3 Prefix *a-*

Prefix *a-* má variantu *an-* před vokálem. Pojí se s hodnotícími adjektivy (např. *anormal* – nenormální) i s adjektivy relačními (*apolítico* – apolitický, nepolitický) a vytváří protiklady

⁵⁹ Nueva gramática de la lengua española: manual. Madrid: Espasa, 2014, s. 187.

⁶⁰ MARTÍN GARCÍA, Josefa. La creación de términos contrarios y contradictorios: los prefijos *in-*, *des-* y *no-* en español. *Lenguajes Naturales y Lenguajes Formales* [online]. 1995, s. 474.

k bázím. Připojit se může také k substantivům jakožto privativní prefix (např. *anemia* – anémie, chudokrevnost).

8.4 Prefixy *anti-* a *contra-*

Vycházíme-li z různých gramatik a členění do skupin, nejednotné je zařazení prefixů *anti-* a *contra-*. Např. NGLE⁶¹ oproti GDLE⁶² neřadí tyto prefixy do skupiny negativních prefixů, ale vytváří samostatnou skupinu tzv. *prefijos opositivos*, vyjadřující opozici. Prefix *anti-* se připojuje ke jmenným bázím (např. *antiaborto* – protipotratový) či k relačním adjektivům (*antialérgico* – antialergický, proti alergiím).⁶³

Těmito dvěma prefixy se zabývá např. i Montero Curiel⁶⁴, která shodně s výše uvedenou charakteristikou uvádí, že oba prefixy označují opozici či protiakci, a že se mohou v některých případech překrývat. Prefix *contra-* se v dnešní španělštině vyskytuje jak ve formě slov vzniklých ve španělštině (*contrarrevolución* – kontrarevoluce), tak v kultismech či slovech odvozených z původních latinských (např. *contraponer* z latinského *contraponere*), přičemž nejčastěji vytváří substantiva.

O prefixu *anti-* mluví Serrano-Dolader⁶⁵ a označuje tento prefix za nejproduktivnější v současné španělštině (někteří odborníci považují za nejfrekventovanější prefix *des-*), zejména tedy v její mluvené formě a v tisku. Zabývá se především adjektivy s prefixem *anti-*, u kterých analyzuje, zda vůbec o adjektiva jde, jelikož právě prefix *anti-* ruší některé vlastnosti typické pro adjektiva. Jde například o možnost stupňování (*Este policía es más antidisturbios que el otro).

Nejasnosti ohledně zařazení prefixu *anti-* zdůrazňuje také Stehlík⁶⁶, který říká, že uvedený prefix zdánlivě splňuje kritéria a vlastně je na pohled až modelovým příkladem prefixu jakožto derivativního morfému. Má původ v předložce, ale v současné španělštině se již s žádnou předložkou nepřekrývá, zároveň jde o jeden z nejproduktivnějších prefixů. I přes tyto benefity se se ale podle něj nabízí otázka, zda nemá spíše tzv. transkategorizační funkci a zda

---

⁶¹ Nueva gramática de la lengua española

⁶² Gramática descriptiva de la lengua española

⁶³ Nueva gramática de la lengua española: manual. Madrid: Espasa, 2014, s. 187-189.

⁶⁴ MONTERO CURIEL, María Luisa. El prefijo "contra" en español. *Anuario de estudios filológicos* [online]. 2001, s. 355-357.

⁶⁵ SERRANO DOLADER, David. El prefijo "anti-" en español o la oposición a las soluciones discretas en el análisis de la prefijación. *Actas del XXIII Congreso Internacional de Lingüística y Filología Románica* [online]. 2001, s. 2-5.

⁶⁶ STEHLÍK, Petr. El elemento anti- ¿prefijo, prefijoide o preposición? La función transkategorizadora de anti-. *Etudes romanes de Brno* [online]. 2012, s. 377 a 382.

ho lze jednoznačně zařadit. Tato polemika přetrvává i u dalších odborníků, my každopádně považujeme za nutné prefix *anti-* v rámci negativních prefixů zmínit a dále s ním tak i v praktické části zacházet.

9 Vlastnosti a omezení negativních prefixů

Jelikož tématem práce není prefixace jako taková, nýbrž jen negativní prefixy, pokusíme se nyní zaměřit zejména na jejich vlastnosti. Vyjdeme opět z poznatků španělské gramatiky a krátce shrneme podstatné vlastnosti negativních prefixů z pohledu fonologického a morfologického.

9.1 Fonologické vlastnosti prefixů

V rámci vlastností fonologických nás nejvíce zajímají prefixy *anti-* a *contra-*. Jestliže se poslední vokál prefixu setkává s prvním vokálem slova, ke kterému se připojuje, běžně se vyslovují jako jeden. V písemném projevu spíše převládá tendence zachovávat oba (*antiimperialismo*), připouští se i zjednodušení pravopisu, pokud se nezmění význam slova (např. ve španělštině nalézáme dvě varianty *contraatacar* / *contratacar*).

9.2 Morfologické vlastnosti prefixů

Obecně jsou prefixy variabilní, co se týče připojování k bázím různých slovních druhů. Některé prefixy jsou schopny připojit se k substantivům, adjektivům i slovesům. Ve většině případů však nedochází ke změně slovního druhu (např. *orden* x *contraorden*, tedy „příkaz“ x „odvolání příkazu“, *honesto* x *deshonesto*, tedy „čestný“ x „nečestný“). Právě zachování slovního druhu je důvodem, proč nebývají prefixy klasifikovány podle slovních druhů, které odvozením vznikají, ale podle významů, které vyjadřují.⁶⁷

---

⁶⁷ Nueva gramática de la lengua española: manual. 2014, s. 176.

II. Praktická část

10 Hypotézy a cíle praktické části

Základem druhé, praktické části práce, jsou poznatky z části teoretické. Pokusíme se aplikovat teoretická fakta na skutečný jazyk a ověřit platnost některých tvrzení odborné literatury. Nebudeme se zabývat lexikální negací jako celkem, předložíme několik případových studií, ty tvoří jednotlivé oddíly praktické části.

V první podkapitole se zabýváme prefixy *des-* a *in-*, a to napřed dvojicemi, kde je každý prefix připojen k jinému slovnímu druhu se sémanticky totožným slovotvorným základem (např. adjektivum s prefixem *in-* a sloveso s prefixem *des-*).

Druhou částí je srovnání dvojic, v nichž je ke stejné bázi připojen pokaždé jiný prefix (buď *des-* nebo *in-*).

Třetím oddílem jsou prefixy *anti-* a *contra-*, opět analyzujeme slova, která připouštějí kombinaci s oběma prefixy. Společným cílem pro druhou a třetí část je popsat výskyty daných slov, zjistit, zda si sémanticky odpovídají, nebo zda se význam slova na základě prefixu mění.

Příklady, které analyzujeme a snažíme se se na nich ukázat a prověřit fakta, která jsme zpracovali v teoretické části, byly vybrány podle učebnic, příruček a internetových zdrojů, ve kterých se dvojice objevují. Souhrnně si pro všechny tři části klademe několik cílů: zjistit frekvenci zkoumaných slov a porovnat ji v rámci dané dvojice, vyhledat častá slovní spojení či kontexty, ve kterých se slova vyskytují, potvrdit či naopak vyvrátit vzájemnou záměnnost prefixů uvnitř dvojic. Kromě těchto základních bodů popíšeme specifika, narazíme-li při analýzách na nějaká, v chování uvedených prefixů v rámci konkrétních příkladů.

11 Metodologie a použité nástroje

Jelikož nejde o komplexní analýzu celého problému, ale spíše o několik velmi konkrétních případových studií, rozhodli jsme se využít různých nástrojů i pro srovnání výsledků v rámci nich. Snažili jsme se tedy jak o objektivitu při analýze jazykových dat, tak i o přidanou hodnotu v podobě pohledu rodilých mluvčích, kteří jsou kompetentní k hodnocení a vnímání velmi jemných rozdílů mezi jednotlivými výrazy.

11.1 Slovníky

Při úplně prvním vyhledávání a vybírání dvojic jsme pracovali především se slovníkem DRAE⁶⁸. V něm jsme vždy našli definici významu daného výrazu ve španělštině, pro případný překlad do českého jazyka jsme využívali slovník španělsko-český⁶⁹. Pokud výrazy (ať už hlavní prvky analýzy nebo doplňující výrazy či příklady v korpusu) v překladovém slovníku nefigurovaly, pokusili jsme se o vlastní překlad do českého jazyka, abychom českým čtenářům výsledky učili srozumitelnými.

Jednotlivé výrazy jsme také konzultovali s internetovým vyhledávačem Dirae.es⁷⁰, ze kterého jsme čerpali kromě základních informací a fakt o původu slov i častá slovní spojení s daným adjektivem, případně slovesem či substantivem. I tyto skutečnosti jsme dále zohledňovali v našem výzkumu a porovnávali data s korpusem a následně s odpověďmi skutečných respondentů.

11.2 Korpus

Jako hlavní srovnávací nástroj nám posloužil korpus Araneum Hispanicum Maius (Spanish, 15.04)⁷¹. Korpus obsahuje 1 200 000 609 pozic, je však potřeba zmínit, že texty v něm zahrnuté pocházejí z webových stránek a je tedy nutná jejich důkladná revize pro případ výskytu irelevantních výsledků či šumů. Vzhledem k velké specifičnosti jazykového materiálu, byl potřeba obsáhlý korpus, který by poskytl dostatečné množství dat. Samozřejmě ale i vzhledem ke zdrojům, ze kterých texty v tomto korpusu pocházejí, musíme vnímat konečné výsledky spíše jako určitý náhled na současnou situaci v běžném jazyce, nikoli jako kategorický definitivní soud.

---

⁶⁸ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la lengua española*. [online]. 2014. Dostupné z: <http://www.rae.es>

⁶⁹ *Španělsko-český, česko-španělský slovník*. 4., dopl. vyd. Praha: Fin, 2006.

⁷⁰ RODRÍGUEZ ALBERICH, Gabriel a RAE. *DRAE.es* [online]. 2014. Dostupné z: <https://drae.es/>

⁷¹ Benko, V.: *Araneum Hispanicum Maius, verze 15.04*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2015. Dostupný z: <http://www.korpus.cz>

11.3 Dotazník

Pro doplnění druhé a třetí části výzkumu jsme vytvořili krátký dotazník⁷² pro rodilé mluvčí španělského jazyka. Předem je nutno říci, že data získaná z dotazníku nám sloužila spíše jako další pohled na problematiku, jako možnost srovnat intuici rodilých mluvčích s daty ze slovníků a korpusu. Vzhledem k omezenému počtu respondentů nám šlo spíše o sondu do reálné mluvy vybraných mluvčích španělštiny. Celkem se do dotazníku zapojilo 41 respondentů, ne všichni však dále odpovídali na otevřené otázky, proto se počty odpovědí u některých příkladu mohou lišit. Některé odpovědi na otevřené otázky byly také po přečtení vyřazeny (i tyto počty vždy uvedeny v tabulkách), buď respondent evidentně otázce neporozuměl či odpověděl tak, že nebylo možné z odpovědi zachytit významový obsah podstatný pro analýzu.

Dotazník se tedy věnoval pouze druhé a třetí části analýzy, tedy těm dvojicím, které se liší pouze prefixem a jejich báze zůstává stejná. Celkem obsahoval 20 otázek, a to vždy otázku uzavřenou (povinnou) a následně doplňující otázku otevřenou, kde již mluvčí (pokud chtěli) mohli okomentovat své rozhodnutí. Podmínkou k vyplnění dotazníku bylo pouze to, aby respondent měl španělský jazyk jako svůj mateřský, nebyl omezen věk, pohlaví ani například vzdělání. Zapojení dotazníku mělo sloužit především k ověření dat získaných z korpusu, případně k vysledování individuálních názorů jednotlivých mluvčích.

---

⁷² Ukázka viz Přílohy – Příloha 1

12 Vlastní výzkum

12.1 Prefixy *des-* a *in-* v kombinaci se slovesnými a adjektivními bázemi

Jak jsme již v teoretické části zmínili⁷³, srovnáme-li distribuci těchto dvou prefixů, k adjektivním bázím bývá častěji připojen prefix *in-* (*im-*), zatímco slovesa bývají uvozována spíše prefixem *des-*. Tento fakt se zajímavě projevuje v několika dvojicích slov, kde sémantický význam báze je totožný, avšak každému slovnímu druhu předchází jiný prefix. Chtěli jsme se tedy blíže zaměřit na frekvenci a rozdíly mezi nimi. K tomuto účelu jsme vybrali následující dvojice adjektivum – sloveso: *ineducado* x *deseducar*, *impersonal* x *despersonalizar*, *inhumano* x *deshumanizar* a *inestable* x *desestabilizar*. Adjektiva jsme se pak ještě pokusili srovnat s výrazy s negativní částicí *no*, abychom zjistili frekvenci a kontext, ve kterém se užívají.

lemma	základní význam	slovní druh	počet výskytů	spojení se slovy
ineducado	nevychovaný,	adjektivum	21	hombre (člověk)
no educado	nevzdělaný		31	
deseducar	zkazit (ve smyslu výchovy)	sloveso	19	a la gente (lidi)
impersonal	neosobní	adjektivum	1 963	verbo
no personal			298	(sloveso)
despersonalizar	zbavit osobitosti odosobnit	sloveso	164	persona (osobu) proceso (proces)
inhumano	nelidský	adjektivum	4 932	trato (zacházení)
no humano			1 408	
deshumanizar	zbavit lidskosti odlidštit dehumanizovat	sloveso	349	a un hombre a las personas (člověka, lidi)
inestable	nestabilní	adjektivum	5 783	equilibrio (rovnováha)
no estable			43	situación (situace)
desestabilizar	destabilizovat narušit rovnováhu	sloveso	938	sistema (systém) país (země)

Tabulka 2: Prefixy *des-* a *in-* se slovesnými a adjektivními bázemi

⁷³ Viz kap. 7.2.6

ineducado X deseducar

Adjektivum *ineducado*, používané i jako substantivum, je ve slovníku definováno, přeložíme-li definici do češtiny, jako „postrádající výchování či dobré způsoby“, v překladovém slovníku tedy „nevychovaný“ či „nevzdělaný“. Negativní prefix *in-* je připojen k adjektivu *educado* (vychovaný). To vzniklo z participia slovesa *educar* (vychovat), které má svůj původ v latině (*educāre*). Častými spojeními slov jsou *pueblo ineducado* (nevzdělaný lid, národ) nebo *hombre ineducado* (nevzdělaný / nevychovaný člověk).

Dotaz CQL [lemma="ineducad.*"]⁷⁴: V korpusu jsme našli pouze 21 výskytů, evidentně tedy nejde o příliš frekventované adjektivum.

Dotaz CQL [word="no"] [word="educad.*"]⁷⁵: Pro srovnání jsme chtěli vyhledat negativní spojení *no educado*, avšak ani tento dotaz v textech nenašel výrazný počet výskytů (po vyřazení tvarů *no educador*) pouze 31.

Zanedbatelný počet výskytů těchto adjektiv může mít na svědomí i fakt, že ve španělštině existuje adjektivum *maleducado* (nevychovaný), které jsme si pro srovnání v korpusu vyhledali také a bylo zde zastoupeno v 996 případech. Je tedy zřejmé, že pro vyjádření významu „nevychovaný“ se užívá především tohoto adjektiva a prefix *in-*, přestože ve spojení s adjektivníází v tomto významu existuje, není frekventovaný.

Slovníková definice slovesa *deseducar* by se dala přeložit jako „zkazit ve smyslu výchovy, způsobit, že někdo ztratí výchovu či vzdělání“. V překladovém slovníku do češtiny toto sloveso nefiguruje.

Dotaz [lemma="deseduc.*" & tag="V.*"]⁷⁶: V korpusu bylo po odstranění šumů pouze 19 výskytů, je tedy zřejmé, že nejde o výrazně frekventované sloveso a příliš se nepoužívá.

Tato dvojice je tedy spíše ilustrativním příkladem připojení prefixu *in-* k adjektivníází a prefixu *des-* kází slovesné, avšak vzhledem k nízkému počtu výskytů tento příklad dále neanalyzujeme.

impersonal X despensionalizar

Adjektivum *impersonal* pochází z latinského *impersonālis* a znamená „neosobní“. Výraz je jednak hojně zastoupen v jazykové terminologii, kde označuje tzv. neosobní sloveso

---

⁷⁴ V korpusu vyhledáno 20.05.19

⁷⁵ 20.05.19

⁷⁶ 20.05.19

či větu, obecně může označovat neosobní chování atd. Co se týče častých spojení, ve slovníku figurují např. *forma impersonal* (neosobní forma), *carácter impersonal* (neosobní charakter) a také již zmíněné *verbo impersonal* (neosobní sloveso).

Dotaz CQL [lemma="impersonal.*"]⁷⁷: Celkově korpus našel 2 216 výskytů, pomocí funkce filtru slovních tvarů jsme odstranili všechny jiné slovní druhy, a ponechali jsme jen adjektiva. Těch bylo v korpusu 1 963, očekávaně se objevovalo spojení z jazykové terminologie *verbo impersonal*.

Co se týče protějšku *no personal*, pomocí dotazů CQL [word="no"] [word="personal"] a [word="no"] [word="personales"]⁷⁸ jsme v korpusu našli 298 výskytů. Je tedy zřejmé, že adjektivum s prefixem *im-* je rámci této dvojice frekventovanější.

Sloveso *despersonalizar* znamená zbavit někoho osobnosti, identity nebo „odosobnit“, např. zprávu. V překladovém slovníku do českého jazyka jsme sloveso nenašli, překlad je tedy pouze na základě definice ve slovníku DRAE. Nejsou známy žádné kolokace či častá spojení s tímto slovesem, přesto jsme se podívali, jaké výsledky má sloveso v korpusu.

Dotaz CQL [lemma="despersonaliz.*" & tag="V.*"]⁷⁹ Celkem jsme našli 340 výskytů, ovšem poté jsme pomocí funkce frekvence slovních tvarů a následně i ručně odstranili všechny jiné slovní druhy a výrazy, jež nejsou tvary slovesa. Zbylo nám 164 výskytů, mezi kterými nebylo žádné výrazněji frekventované spojení slov.

V rámci této dvojice je zřejmé, že adjektivum s prefixem *im-* je běžně používané a dost výrazně převyšuje spojení *no personal*, sloveso s prefixem *des-* jsme v korpusu také zaznamenali a jde tedy o výraz užívaný, avšak pravděpodobně jen velmi okrajově.

inhumano X deshumanizar

Adjektivum *inhumano* vzniklo z latinského *inhumānus* a znamená „postrádající lidskost“, tedy „nelidský“. Časté kolokace jsou *trato inhumano* (nelidské zacházení), *tratamiento inhumano* (nelidské jednání) atd.

Dotaz CQL [lemma="inhuman.*"]⁸⁰: I po odstranění tvarů, které nebyly předmětem analýzy, nám zbylo 4 932 výskytů, je tedy zřejmé, že jde o hojně používané adjektivum. Díky funkci

---

⁷⁷ 04.04.19

⁷⁸ 04.04.19

⁷⁹ 04.04.19

⁸⁰ 13.04.19

kolokací jsme objevili např. právě spojení *trato inhumano*, tedy kolokaci přeložitelnou do češtiny jako „nelidské zacházení“, tato kolokace je tedy zřejmě běžně v jazyce užívaná.

Dotazy CQL [word="no"] [word="human."], CQL [word="no"] [word="humanos"] a CQL [word="no"] [word="humanas"]⁸¹: Dotazy našly dohromady 1 408 výskytů. Frekventované (470 výskytů) bylo spojení *animales no humanos*.

Sloveso *deshumanizar* je ve slovníku charakterizováno jako „zbavit lidskosti“, „dehumanizovat“. Překlad ze slovníku do češtiny opět nemáme, tudíž vycházíme pouze ze španělské definice.

Dotaz CQL [lemma="deshumaniz.*" & tag="V.*"]⁸²: Dotaz našel celkem 805 výskytů, které však bylo třeba pomocí funkce filtru slovních tvarů pročistit a následně ještě pomocí ruční analýzy odstranit všechny výrazy, které nebyly předmětem hledání. Zůstalo nám 349 výskytů tvarů tohoto slovesa v různých textech s tematikou společnosti, kultury apod.

Také u tohoto příkladu můžeme konstatovat, že prefix *in* ve spojení sází *humano* je frekventovaný. Je zřejmé, že adjektivum *inhumano* je používanější než spojení s partikulí *no* (*no humano*), přestože ani tato spojení nejsou zanedbatelná. Sloveso *deshumanizar* se v korpusu vyskytuje, tudíž i ono existuje a je v jazyce používané, avšak méně než výše zmiňované adjektivum.

inestable X desestabilizar

Adjektivum *inestable* je ve slovníku definováno jako *no estable*, tedy „nestabilní, nestálý, vrtkavý“. Jako častá slovní spojení jsou uváděna: *equilibrio inestable* (nestabilní rovnováha), *situación inestable* (nestabilní situace) nebo *angina inestable* (lékařský termín).

Dotaz CQL [lemma="inestable.*" & tag="A.*"]⁸³: Dotaz našel po odstranění šumů celkem 5 783 výskytů adjektiva *inestable*, z čehož je zřejmé, že jde o frekventovaný výraz. Z velkého počtu jsme si vytvořili vzorek o 300 výskytech, který jsme následně ručně analyzovali. Kolokace a slovní spojení jsou velmi různá, jako příklad můžeme uvést kolokaci, která se objevuje i ve slovnících, *tiempo inestable* (nestálé počasí). Častou kolokací bylo již zmíněné specifické spojení *angina inestable*, což je odborný lékařský termín označující určité onemocnění (v češtině také „nestabilní angina pectoris“).

---

⁸¹ 17.04.19

⁸² 20.05.19

⁸³ 13.06.19

Dotazy CQL [word="no"] [word="estable"] a CQL [word="no"] [word="estables"]⁸⁴: Celkem našly 43 výsledků, můžeme tedy předpokládat, že adjektivum *inestable* je běžnou a frekventovanou součástí jazyka a používá se nepoměrně více než spojení *estable* a částice *no*.

Sloveso *desestabilizar* má ve slovníku DRAE popsány dva významy, základním je „narušit stabilitu“, např. *El fuerte viento desestabilizó la avioneta* (Silný vítr narušil stabilitu letadla). Druhým přeneseným významem je „narušit či ohrozit stabilitu politické nebo ekonomické situace“, příklad: *El terrorismo desestabiliza la economía del país* (Terorismus destabilizoval ekonomiku země). Uváděná častá spojení jsou se slovy *gobierno* (vláda), *políticamente* (politicky).

Dotaz CQL [lemma="desestabiliz.*" & tag="V.*"]⁸⁵: Dotaz měl najít všechny tvary slovesa *desestabilizar*, jako první jsme tedy vyřadili všechny výrazy, které do analýzy nepatří. Zbylo nám celkem 938 tvarů, čili můžeme usuzovat, že jde o sloveso běžně používané. Ve srovnání s ním je ale adjektivum *inestable* mnohem frekventovanější.

Shrňme-li krátce první oblast praktické části, můžeme konstatovat, že u některých dvojic (zvláště pak u tří posledních) se zjistilo, že prefix *in-* (*im-*) ve spojení s adjektivem je skutečně frekventovaný a jeho použití je častější než spojení adjektiva s negativní partikulí *no*. Srovnáme-li s nimi slovesa s negativním prefixem *des-* a stejným sémantickým základem báze, vyjdou tato slovesa z porovnání jako mnohem méně používaná.

12.2 Prefixy *des-* a *in-* v kombinaci se stejnými bázemi

Dalším bodem analýzy bylo vyhledání dvojic slov, které jsou stejným slovním druhem, avšak v jednom případě jde o bázi uvozenou prefixem *in-* (*i-*) a ve druhém prefixem *des-*. Hlavním předmětem zkoumání byly důvody, které vedly k použití jednoho nebo druhého prefixu, srovnání těchto dvojic mezi sebou (zda je význam stejný či nikoliv) a jejich frekvence v běžně užívaném jazyce. V případě adjektiv jsme opět ještě oba protějšky jedné dvojice porovnali s kombinací adjektiva a negativní partikule *no*, např. **desanimado** a **no animado**.

---

⁸⁴ 13.06.19

⁸⁵ 13.06.19

lemma	základní význam	slovní druh	počet výskytů	spojení se slovy
inanimado	neživý, neživotný	adjektivum	750	objeto (předmět), mundo (svět)
desanimado	skleslý (osoba), málo navštěvovaný (místo)	adjektivum	543	sentirse (cítit se), estar (být)
no animado	neanimovaný, neživotný	adjektivum	29	película (film), sujeto (subjekt)
inusado inusitado	inusado – neužívaný inusitado – mimořádný, neobvyklý	adjektivum	0 2 396	fuerza (síla), belleza (krása), violencia (násilí)
desusado	neobvyklý, neužívaný, zastaralý	adjektivum	77	vocabulario (slovní zásoba)
no usado	nepoužívaný	adjektivum	160	término (termín, výraz)
inválido	neplatný, invalidní	adjektivum	1 556	declarar (prohlásit, deklarovat)
desvalido	nemohoucí	adjektivum	794	anciano (důchodce), pobre (chudý)
no válido	neplatný	adjektivum	442	entrada (vstupenka), datos (data)
ilegalizar	učinit nelegálním	sloveso	903	partidos (strany)
deslegalizar	zbavit legálnosti	sloveso	12	materia (látka)
no legalizar	zakázat, nepovolit	sloveso	67	droga (droga) aborto (potrat)
inhabitado	neobydlený	adjektivum	52	paraíso (ráj)
deshabitado	neobydlený	adjektivum	324	pueblo (vesnice), lugar (místo)
no habitado	neobydlený	adjektivum	61	lugar (místo), zona (zóna)

Tabulka 3: Prefixy *des-* a *in-* se stejnými bázemi

inanimado X desanimado

Výraz *inanimado* pochází z latinského *inanimātus* a znamená „neživý“, „nemající duši“. Stejně jako v českém jazyce existuje v jazykové terminologii spojení „podstatná jména neživotná“. Častá spojení slov s tímto adjektivem jsou: *cuerpo inanimado* (neživé tělo), *objeto inanimado* (neživý předmět). Slovo je již od 18. století součástí španělského jazyka⁸⁶, a můžeme tedy předpokládat jeho běžné užívání. Už z informací ve slovníku o původu obou slov vidíme, že slova *inanimado* a *desanimado* vznikla naprosto odlišným způsobem a nedá se tedy příliš očekávat velká záměnnost prefixů.

Dotaz CQL [lemma="inanimado.*"]⁸⁷: Korpus obsahuje celkem 750 výskytů. Využili jsme funkci frekvenčního seznamu, kdy jsme vyhledávali slova nacházející se na pozici 1L a 1P, tedy nejbližše adjektivu. Díky tomuto kroku jsme zjistili, že adjektivum *inanimado* se výrazněji často vyskytuje ve spojení se substantivem *objeto* (313), izolovaně se vyskytují i jiná spojení (např. *mundo inanimado*, *feto inanimado*), ale jejich frekvence není zásadní. Časté je tedy spojení „neživý předmět“, čímž se potvrzuje definice ze slovníku.

Adjektivum *desanimado* (vytvořeno z participia slovesa *desanimar* – brát odvahu, zastrážit) je ve slovníku DRAE vyjádřeno dvěma významy. Hovoříme-li o nějakém místu či divadelním představení, znamená málo navštěvovaný. Ve vztahu k osobě můžeme adjektivum přeložit jako deprimovaný, skleslý. Tomu odpovídají i nejčastější slova vyskytující se spolu s tímto adjektivem, jsou jimi slovesa *sentirse* (cítit se), *haber* (být).

Dotaz CQL [word="desanimado.*"]⁸⁸: Adjektivum *desanimado* je v korpusu zastoupeno 604 výskyty. Pomocí nástroje frekvenčního seznamu jsme se pokusili odstranit slovní části participií (např. *han desanimado*) a ponechali jsme 543 výsledků. V rámci tohoto počtu jsme vysledovali spojení se slovesy *sentirse* (cítit se), *estar* (být), tedy se slovesy vyjadřujícími pocity či stavy. Mluvíme-li tedy o osobě, spojení s adjektivem *desanimado* můžeme překládat jako „cítit se, být skleslý“.

Srovnali jsme distribuci obou adjektiv se spojením *no animado*.

Dotaz CQL [word="no"] [word="animad.*"]⁸⁹: V korpusu pouze 29 výskytů, přičemž šlo hlavně o spojení typu *película no animada* (neanimovaný film), což není základní význam obou

⁸⁶ RODRÍGUEZ ALBERICH, Gabriel a Real Academia Española. *DRAE.es* [online]. 2014 [cit. 2019-06-15].

Dostupné z: <https://drae.es/>

⁸⁷ 28.03.19

⁸⁸ 05.04.19

⁸⁹ 08.04.19

předchozích adjektiv. Můžeme tedy říci, že pro významy slov zmíněné výše se užívá prefixů *des-* a *in-* místo *no*.

Výsledky dotazníku:

Uzavřená otázka: Je podle vás totožný význam adjektiv *inanimado* a *desanimado*?

Odpověď	Počet	Podíl
Ano	1	2,4 %
Ne	39	95,1 %
Nevím	1	2,4 %

Z tabulky vyplývá, že téměř výhradně oslovení mluvčí vnímají rozdíl mezi oběma adjektivy, pro úplnost jsme tedy museli probrat ještě odpovědi na otevřenou otázku. Odpovědi jsme po ruční analýze opět utřídili do tabulky.

Otevřená otázka: Vnímáte-li rozdíl mezi adjektivy, zkuste prosím obě pomocí příkladu, synonyma apod. stručně definovat.

inanimado			desanimado		
Význam	Počet	Příklad	Definice	Počet	Příklad
neživý předmět, bez života, bez duše, nehybný	34	objeto (předmět) piedra (kámen) muñeco (panáček)	deprimovaný, smutný, bez náladý, přeneseně „bez života“, bez motivace	29	persona (osoba)
výraz dle mluvčího neexistuje, nezná jej	1	/	stav mysli (nevysvětleno jaký stav)	3	persona (osoba)
jiné, vyřazeno	1	/	zaražený, bázlivý	2	/

Svou odpověď v případě prvního adjektiva zdůvodnilo 36 z 39 respondentů, přičemž prakticky výhradně se objevovalo vysvětlení, že *inanimado* je adjektivum vyjadřující, že předmět je neživý, nehybný, bez duše atp.

Také v případě protějšku *desanimado* byla vyjádření respondentů poměrně jednoznačná. Ve 29 případech mluvčí uvedli, že se jedná o spojení s osobou, která je smutná, bez nálady, bez motivace atd. Jako možná synonyma byla uvedena adjektiva *deprimido* (deprimovaný), *sin ganas* (bez nálady), *aburrido* (znuděný).

Obecně respondenti ve svých odpovědích uváděli důležitý rozdíl pro použití obou adjektiv, a to že *inanimado* označuje výhradně neživou věc, jak vyplývá z definice adjektiva, zatímco *desanimado* nemůžeme pro věc v žádném významu použít, pojí se pouze s osobou či zvířetem. O tom, že adjektivum *desanimado* vyjadřuje přechodný stav, vypovídá i spojení se slovesem *estar* (být).

Srovnáme-li tedy data získaná ze slovníku a korpusu s reálnými odpověďmi mluvčích, zdá se být jasné, že mezi adjektivy je významový rozdíl, který je dán jedním nebo druhým prefixem. Až na specifické kontexty prakticky není možná záměna těchto dvou adjektiv mezi sebou.

inusado X desusado

Informací o adjektivu *inusado* není ve slovníku příliš, je zde zmíněna varianta *inusitado*, což znamená česky „neužívaný“. Podobným etymologickým způsobem jako výše uvedené *inanimado*, toto adjektivum pochází z latinského *inusitātus*.

Dotaz CQL [lemma="inusitado.*"]⁹⁰: Adjektivum *inusado* není v korpusu zastoupeno vůbec, vyskytuje se pouze varianta *inusitado*, kterou jsme následně vyhledali, a to ve 2 396 výskytech. Vytvořili jsme si tedy náhodný vzorek o 300 výskytech, které jsme se následně pokusili blíže analyzovat. Zajímavé je, že adjektivum se objevuje často v antepozici před substantivem, i proto jsme opět využili funkci frekvenčního seznamu (ovšem s využitím všech výskytů) a hledali jsme slova na pozici 1L a 1R, abychom vyhledali častá slovní spojení. Ve 131 případech šlo o spojení *fuerza inusitada* (nebo *inusitada fuerza*), tedy v překladu „neobvyklá, mimořádná síla“. V podobném smyslu nalézáme v korpusu spojení *inusitada belleza* (mimořádná krása), *violencia inusitada* (mimořádné násilí) nebo *inusitado interés* (nezvyklý zájem). Spíše než „neužívaný“ jde tedy o charakteristiku „nezvyklý, neobvyklý, mimořádný“.

Adjektivum *desusado* se postupně vytvořilo z participia slovesa *desusar* (přestat se používat). Do češtiny tedy může být přeloženo jako „neobvyklý, zastaralý, neužívaný“. Častá spojení jsou se slovy *lengua* (jazyk) či *modo* (způsob). Stejně jako u dvojice *inanimado* x

---

⁹⁰ 28.03.19

desanimado pozorujeme rozdíl v etymologii, avšak překlad do češtiny je podobný, je tedy otázka, kterému prefixu je dáována přednost a jaké důvody vedou k výběru jednoho nebo druhého.

Dotaz CQL [word="desusado.*"]⁹¹: Protějšek *desusado* je v korpusu zastoupen pouze 77 případy, z čehož je zřejmé, že jde spíše o izolované výskyty. V rámci tohoto omezeného počtu výskytů nenalézáme žádné spojení slov, které by bylo výrazněji frekventované.

Opět jsme pro srovnání hledali negativní spojení *no usado*.

Dotaz CQL [word="no"] [word="usad.*"]⁹²: V korpusu se toto spojení vyskytlo celkem 160x. Do češtiny jej můžeme přeložit jako „nepoužitý“ nebo „nepoužívaný“.

Výsledky dotazníku:

Uzavřená otázka: Je podle vás totožný význam adjektiv *inusado* a *desusado*?

Odpověď	Počet	Podíl
Ano	3	7,3 %
Ne	32	78 %
Nevím	6	14,6 %

I zde výrazně převažuje počet negativních odpovědí, tedy že mluvčí nevnímají obě adjektiva stejně, je zde ale více neutrálních odpovědí. Pro podrobnější náhled jsme opět využili otevřenou otázku.

---

⁹¹ 05.04.19

⁹² 08.04.19

Otevřená otázka: Vnímáte-li rozdíl mezi adjektivy, zkuste prosím obě pomocí příkladu, synonyma apod. stručně definovat.

inusado			desusado		
Význam	Počet	Příklad	Význam	Počet	Příklad
nikdy neužívaný, dosud nepoužitý	18	coche (auto) blusa (halenka)	něco, co <u>už</u> se nepoužívá, <u>přestalo</u> se používat	24	teléfono slovo „Merced“ (Milost, Jasnost)
výraz dle mluvčího neexistuje, nezná jej	9	/	výraz dle mluvčího neexistuje, nezná jej	3	/
nepoužitelný, nepotřebný	2	las cabinas de teléfono (telefonní budky)	neobvyklý, zvláštní	3	/

V případě těchto dvou adjektiv byly definice poněkud komplikovanější. Předně část respondentů uvedla, že daná adjektiva podle nich neexistují či se prakticky nepoužívají (více to platilo o adjektivu *inusado*). Obecně bylo ale časté srovnání protějšků mezi sebou, kdy *inusado* bylo vnímáno jako něco, co nebylo použito nikdy či něco nepotřebného, nepoužitelného, naopak adjektivum *desusado* dle názorů respondentů označuje něco, co kdysi používáno bylo, ale dnes už se nepoužívá. V příkladech se objevovala perifráze *dejar de* (přestat), případně zdůrazněné slovo *ya* (už).

Problematický je fakt, že adjektivum *inusado*, které se ve slovníku objevilo a existuje, v korpusu nemělo žádné zastoupení. Respondentům jsme přesto předložili tento výraz, a i když někteří uvedli, že jej neznají, je zajímavé sledovat jejich pohled na vnímání prefixů *in-* a *des-* v tomto případě.

inválido X desvalido

Adjektivum *inválido* nabývá v jazyce několika významů, první může být (řeceno o osobě) do češtiny přeložitelný jako „neschopný, slabý“. Stejně jako v češtině je termín „invalidní“ platný pro jedince s mentálním či fyzickým postižením, ať už vrozeným či získaným. Dalším významem je, mluvíme-li o nějakém argumentu či např. dokumentu,

adjektivum „neplatný“. Co se týče původu, slovo pochází z latinského *invalidus*. Oba hlavní významy korespondují se slovy, s jakými je toto adjektivum často ve spojení, např. *soldado inválido* (invalidní voják) nebo *acto inválido* (neplatný akt).

Dotaz CQL [lemma="inválido.*"]⁹³: Adjektivum *inválido* jsme v korpusu zachytili v 1 569 výskytech, pomocí frekvenční distribuce jsme odstranili substantiva. Pomocí funkce kolokací jsme se pokusili vyhledat častá spojení, výrazněji (76) bylo zastoupeno pouze spojení se slovesem *declarar* (prohlásit) v různých tvarech, tedy očekávané a do češtiny přeložitelné jako „prohlásit za neplatné“.

Na druhé straně adjektivum *desvalido* dle slovníku znamená „nemohoucí“, „opuštěný“, „bezmocný“. Frekventované spojení je např. se substantivy *niño* (dítě), *hombre* (člověk) nebo *pobre* (chudák). Definice a příklady tedy napovídají, že půjde o sémanticky odlišné adjektivum v závislosti na připojeném prefixu.

Dotaz CQL [lemma="desvalido.*"]⁹⁴: Lemma *desvalido* jsme našli v 794 případech. V souladu s definicí ze slovníku jsou v korpusu spojení se substantivy *anciano* (starý), *pobre* (chudý), tedy toto adjektivum se pojí spíše s osobou a znamená „nemohoucí“.

Opět pro srovnání jsme vyhledali negativní spojení s partikulí *no*. Dotaz CQL [word="no"] [word="válido.*"]⁹⁵: V korpusu jsme našli celkem 442 výskytů tohoto lemmatu. Základní význam adjektiva je „neplatný“, takže protějšek můžeme spatřovat v jednom z významů adjektiva *inválido*.

Výsledky dotazníku:

Uzavřená otázka: Je podle vás totožný význam adjektiv *inválido* a *desvalido*?

Odpověď	Počet	Podíl
Ano	4	9,8 %
Ne	36	87,8 %
Nevím	1	2,4 %

⁹³ 08.04.19

⁹⁴ 08.04.19

⁹⁵ 08.04.19

Podobně jako u první srovnávané dvojice, i zde je jasně převažující negativní odpověď, pouze jedna odpověď je neutrální. Opět pokračujeme otevřenou otázkou, abychom o názorech respondentů zjistili více.

Otevřená otázka: Vnímáte-li rozdíl mezi adjektivy, zkuste prosím obě pomocí příkladu, synonyma apod. stručně definovat.

inválido			desvalido		
Význam	Počet	Příklad	Význam	Počet	Příklad
invalidní, postižený	20	persona (osoba)	nemohoucí, bezmocný, bezbranný	15	persona (osoba)
neplatný	11	ticket (lístek) documento	opuštěný	7	cachorro (štěně)
			jiné, vyřazeno	5	/
			výraz dle mluvčího neexistuje, nezná jej	2	/
			neplatný	1	/

V případě této dvojice někteří respondenti vyjadřovali i více významů u daného adjektiva. Základní charakteristikou, kterou vyjadřuje *inválido* je být invalidní, postižený, bylo uvedeno spojení *con silla de ruedas* (na vozíku), zajímavé bylo synonymum, jehož součástí je další prefix: *minusválido*. Druhým významem byly neživé předměty, např. dokumenty, zde adjektivum vyjadřuje význam „neplatný“.

Desvalido bylo v zásadě směřováno k osobám, kdy označovalo někoho nemohoucího, bezmocného. Často ale respondenti zdůrazňovali dočasnost takového stavu, na rozdíl od *inválido*, které považovali za trvalé.

Srovnáme-li opět názory mluvčích s daty v korpusu a slovníku, potvrzuje se občasné překrývání adjektiv v případě významu „nemohoucí, invalidní“. Rozdíl lze vidět v době trvání stavu, tedy zatímco *inválido* označuje člověka postiženého, invalidního trvale, adjektivum *desvalido* můžeme přeložit do češtiny spíše jako „nemohoucí, opuštěný“. To se potvrdilo i

v korpusu, kde častým substantivem, s nímž byl výraz ve spojení, bylo *anciano* (starý člověk). V případě druhého významu adjektiva *inválido* (neplatný), korpus ani výsledky dotazníku nepřipouštějí záměnu s adjektivem *desvalido*.

ilegalizar X deslegalizar

Tato dvojice slov jsou slovesa, z nichž první jmenované můžeme do češtiny přeložit jako „prohlásit za ilegální“, tedy nezákonné. Lehce odlišná je definice slovesa *deslegalizar*, které je definováno jako proces „zbavení legálnosti něčeho, co ji předtím mělo“. O původu sloves slovník nemluví.

Dotaz CQL [lemma="ilegaliz.*" & tag="V.*"]⁹⁶: Pomocí tohoto dotazu jsme vyhledali různé tvary slovesa *ilegalizar*, celkem 903 výskytů. Frekventované je spojení *ilegalizar partido(s)*, což můžeme přeložit jako „prohlásit politickou stranu za ilegální, postavit mimo zákon“.

Dotaz CQL [lemma="deslegaliz.*" & tag="V.*"]⁹⁷: Sloveso *deslegalizar* jsme v korpusu našli pouze ve 12 případech, navíc ještě šest z nich pocházelo ze stejné internetové stránky, z čehož je zřejmé, že toto sloveso se prakticky nepoužívá.

Výsledky dotazníku:

Uzavřená otázka: Je podle vás totožný význam sloves *ilegalizar* a *deslegalizar*?

Odpověď	Počet	Podíl
Ano	7	17,1 %
Ne	22	53,7 %
Nevím	12	29,3 %

Zde už jsou výsledky méně jednoznačné, jednak přibýlo výraznější zastoupení neutrální odpovědi a ani rozdíl mezi odpověďmi „ANO“ a „NE“ již není tak výrazný jako v předchozích příkladech.

⁹⁶ 02.04.19

⁹⁷ 02.04.19

Otevřená otázka: Vnímáte-li rozdíl mezi slovesy, zkuste prosím obě pomocí příkladu, synonyma apod. stručně definovat.

ilegalizar			deslegalizar		
Význam	Počet	Příklad	Význam	Počet	Příklad
nepovolit, zakázat, postavit mimo zákon učinit něco nelegálním	13	Unión Europea ilegalizó algo (Evropská Unie zakázala...)	něco, co bylo legální a už není	12	consumo de marihuana (užívání marihuany)
stát se nelegálním	5	/	výraz dle mluvčího neexistuje, nezná jej	4	/
vyřazeno	1	/	zrušit předchozí zákon	1	/
			Stát se nelegálním	1	/

V tomto případě respondenti nepřispěli velkým počtem vlastních názorů, někteří výraz *deslegalizar* ani neznají či nepoužívají. Pokud již respondenti vnímali mezi oběma slovesy nějakou odlišnost, přikláněli se opět k vyjádření významu prefixu *des-*, který napovídá určitou změnu stavu. Zatímco tedy sloveso *ilegalizar* je chápáno obecně jako „zakázat, nepovolit, prohlásit něco nelegálním či nezákonným“, sloveso *deslegalizar* ruší něco, co předtím legální bylo a po změně již není.

Odpovědi v otevřené otázce souhlasí s daty ve slovníku a korpusu, ze kterých je zřejmé, že sloveso *deslegalizar* je prakticky zcela nepoužívané.

inhabitado X deshabitado

Obě adjektiva jsou ve slovníku charakterizována stejně: *no habitado* (neobydlený) s tím, že neexistuje adjektivum **habitado*, nýbrž, jak definice adjektiva *deshabitado* napovídá, původ je v participiu slovesa *deshabitar* (vystěhovat), ke kterému přímý protějšek *habitar* (obývat, bydlet) existuje. Adjektivum *deshabitado* se kombinuje s některými stejnými nebo podobnými substantivy (*lugar* – místo, *mundo* – svět).

Na základě dat ve slovnících jsme očekávali větší zastoupení tohoto prefixu, což se také potvrdilo.

Dotaz CQL [lemma="deshabitado.*"]⁹⁸: Výskytů v korpusu bylo 324. Přestože tedy toto adjektivum není příliš frekventované, z dané dvojice může být vyhodnoceno jako častěji používané. Adjektivum se shodně s definicí ze slovníku vyskytuje v postpozici k substantivům *pueblo* (městečko, vesnice) nebo *lugar* (místo).

Prefix *in-* se naopak ve spojení se slovesem či jiným slovním druhem z dané sémantické oblasti nevyskytuje, přesto však ve slovníku najdeme výraz „neobydlený“ vytvořený pomocí obou prefixů. Adjektivum *inhabitado* se vyskytuje ve spojení se substantivem *lugar* (neobydlené místo), *desierto* (poušť) nebo *país* (země).

Dotaz CQL [lemma="inhabitado.*"]⁹⁹: Celkový počet výskytů ve vybraném korpusu je 54, jde tedy spíše o izolované výskyty a adjektivum zřejmě nepatří mezi nijak často užívaná. Díky funkci frekvenční distribuce jsme v rámci tohoto omezeného počtu vypočítávali nejčastější spojení se substantivem *paraíso* (ráj).

Pro srovnání jsme zařadili vyhledání spojení *no habitado*, které je i definicí obou adjektiv s negativními prefixy.

Dotaz CQL [word="no"] [word="habitad.*"]¹⁰⁰: Spojení se v korpusu vyskytlo v 61 případech. Adjektivum se vyskytuje ve spojení se substantivem *lugar* (místo) nebo *zona* (zóna). Nejfrekventovanější tedy vychází adjektivum *deshabitado*.

Výsledky dotazníku:

Uzavřená otázka: Je podle vás totožný význam adjektiv *inhabitado* a *deshabitado*?

Odpověď	Počet	Podíl
Ano	16	39 %
Ne	24	58,5 %
Nevím	1	2,4 %

V tomto případě již podíly začínají být méně jednoznačné, přestože jde stále o malý vzorek, vidíme, že počty odpovědí „ANO“ a „NE“ se k sobě výrazně přiblížily. Můžeme tedy

⁹⁸ 01.04.19

⁹⁹ 02.04.19

¹⁰⁰ 08.04.19

předpokládat, že názory respondentů se různí a pro jasnější náhled do problému opět přidáváme výsledky otevřené otázky.

Otevřená otázka: Vnímáte-li rozdíl mezi adjektivy, zkuste prosím obě pomocí příkladu, synonyma apod. stručně definovat.

inhabitado			deshabitado		
Význam	Počet	Příklad	Význam	Počet	Příklad
nikdy neobydlený, neobyvatelný, neosídlený	17	sitio (místo) hogar (domov) Marte (Mars)	nyní neobydlený (dříve obydlený), opuštěný	18	lugar (místo) ciudad (město)
neobydlený od určité události, období	2	río (řeka) pueblo (vesnice)	neobydlený (bez dalšího vysvětlení)	2	ciudad (město)
vyřazeno	1	/	vyřazeno	1	/

Tuto dvojici, podobně jako adjektiva *inusado* a *desusado*, respondenti rozlišovali poměrně jednoznačně. Oba výrazy označují něco neobydleného, neosídleného, v případě prefixu *des-* mluvčí vnímají pomyslnou čaru směřující odněkud někam a adjektivum chápou jako výsledek nějakého procesu, kdy napřed místo obydlené bylo a pak bylo z různých příčin opuštěno či vysídleno. Použití prefixu *in-* je vnímáno spíše jako že jde o něco nikdy neobydleného, případně dokonce neobyvatelného, čili není vůbec možné, aby zde byli obyvatelé. Přestože tedy není zcela jednoznačně vnímán rozdíl mezi oběma adjektivy, ti, kteří rozdíl cítí, vysvětlují ho právě takto, což odpovídá teoretické části i vyhledávání ve slovníku.

Z korpusu vyšlo frekventovanější adjektivum s prefixem *des-*, na základě všech dat můžeme předpokládat, že záměna s prefixem *in-* je v tomto případě v určitém kontextu možná. Vedle základního významu „neobydlený“ mluvčí španělského jazyka vnímají určitý rozdíl v časovém hledisku. Zatímco adjektivum *inhabitado* v některých případech označuje nikdy neobydlené či neobyvatelné místo, použitím prefixu *des-* se zdůrazňuje fakt, že objekt je nyní neobydlený, tedy původně obydlený a poté opuštěný.

Shrňme-li všechny vybrané dvojice, u kterých jedna báze připouští připojení prefixů *in-* a *des-*, pozorujeme, že ani rodilí mluvčí jazyka nemají vždy jasno a rozdíly jsou v některých případech velmi jemné. Zatímco u některých dvojic byl v korpusu výrazněji zastoupen jeden

z výrazů (např. *ilegalizar* x *deslegalizar*), v jiných případech je zřejmé, že oba prefixy jsou ve spojení s danou bází frekventované.

Co se týče odpovědí v dotazníku, u některých dvojic si ne všichni dotázaní rodilí mluvčí byli jisti, zda je význam při použití jednoho nebo druhého prefixu stále stejný (např. *ilegalizar* x *deslegalizar*), naopak některé protějšky od sebe striktně odlišovali (*inanimado* x *desanimado*). Pokud už respondenti odpověděli, že význam slov s různými prefixy není stejný, význam prefixu *des-* v sobě často podle odpovědí skrýval navíc charakter něčeho, co již přestalo, skončilo, změnilo se, kdežto prefix *in-* respondenti vnímali více jako trvalý, jednorázový. Tento jejich pohled je tedy totožný se skutečností konstatovanou v teoretické části.¹⁰¹

---

¹⁰¹ Viz. Kap. 8.2

12.3 Prefixy *anti-* a *contra-* v kombinaci se stejnými bázemi

Navážeme-li opět na teoretickou část práce a vyjdeme-li z gramatiky, kde se tyto dva prefixy řadí mezi prefixy negativní, můžeme srovnat také distribuci mezi nimi u vybraných příkladů. Z teoretické části a literatury zde citované vyplývá, že oba prefixy vyjadřují opozici a je tedy opět otázkou, jaké důvody vedou k uplatnění jednoho nebo druhého, a zda je jejich význam naprosto totožný nebo můžeme pozorovat nějaké rozdíly na sémantické úrovni.

lemma	základní význam	slovní druh	počet výskytů	spojení se slovy
anticultural	protikulturní	adjektivum	26	política (politika)
contracultural	protikulturní	adjektivum	358	movimiento (směr, proud)
no cultural	nekulturní	adjektivum	38	problema (problém)
antinatural	nepřirozený	adjektivum	855	situación (situace) origen (původ)
contranatural	nepřirozený	adjektivum	19	forma (forma)
no natural	nepřirozený	adjektivum	381	muerte (smrt) causa (příčina)
antiincendios	protipožární	adjektivum	68	protección (ochrana), sistema (systém)
contraincendios	protipožární	adjektivum	87	lucha (boj) sistema (systém)
anticoncepción	proti početí, antikoncepce	substantivum	1 400	hormonal (hormonální)
contraconcepción contracepción	proti početí	substantivum	10 389	de emergencia (nouzová)
antibloqueo	protiblokovací (brzdy)	adjektivum	205	sistema (systém)
contrabloqueo	proti zablokování	substantivum	1	/

Tabulka 4: Prefixy *anti-* a *contra-* se stejnými bázemi

Postupovali jsme stejně jako u prefixů *des-* a *in-*, tedy prvním krokem bylo vyhledání výrazu ve slovníku, následně jsme výrazy vyhledali v korpusu a výskyty dále analyzovali či komentovali.

anticultural X contracultural

Adjektivum *anticultural* je definováno stručně jako „opak, protiklad ke kultuře“, příkladem je zde spojení *manifestaciones anticulturales* (protesty proti kultuře) nebo *política anticultural*.

Dotaz CQL [lemma="anticultural.*"]¹⁰²: Lemma *anticultural* je v korpusu zastoupeno pouze 26 výskyty, jde tedy spíše o izolované případy a adjektivum se prakticky nepoužívá.

V podstatě dost podobný výklad nabízí adjektivum *contracultural*, dle slovníku „náležící ke kontrakultuře“. *Contracultura* podle slovníku vychází z anglického *counterculture* a označuje proud nebo směr, který odmítá klasické a převládající prvky v kultuře (*movimiento contracultural* – hnutí či proud zaměřený proti kultuře).

Dotaz CQL [lemma="contracultural.*"]¹⁰³: Adjektivum *contracultural* se v korpusu objevuje ve 358 případech, je tedy zřejmé, že ani ono není příliš frekventované, ale ve srovnání s prvním jmenovaným je zastoupeno častěji. V souladu s informací ze slovníku, jsme v korpusu našli 68 spojení se substantivem *movimiento*, tedy hnutí či proud zaměřený proti tradiční kultuře.

Opět jsme se pokusili srovnat adjektiva s negativními prefixy se spojením *no cultural*. Dotaz CQL [word="no"] [word="cultural.*"]¹⁰⁴: Po vyřazení 7 šumů nám zbylo 38 výskytů, tedy nijak frekventované spojení.

Porovnáme-li tedy produktivitu prefixu *anti-* a *contra-* v tomto případě, vychází nám druhý jmenovaný prefix jako častěji používaný. Adjektivum *contracultural* se zdá být i frekventovanější než negativní spojení *no cultural*.

Výsledky dotazníku:

Uzavřená otázka: Je podle vás totožný význam adjektiv *anticultural* a *contracultural*?

Odpověď	Počet	Podíl
Ano	6	14,6 %
Ne	23	56,1 %
Nevím	12	29,3 %

Je zřejmé, že v případě této dvojice nejsou názory zcela jednoznačné. Objevuje se výrazný podíl neutrální odpovědi, převažuje odpověď negativní, proto jsme se opět podívali na výsledky

¹⁰² 02.04.19

¹⁰³ 02.04.19

¹⁰⁴ 08.04.19

otevřené otázky, které by nám měly pomoci pochopit vnímání obou adjektiv jednotlivými respondenty.

Otevřená otázka: Vnímáte-li rozdíl mezi adjektivy, zkuste prosím obě pomocí příkladu, synonyma apod. stručně definovat.

anticultural			contracultural		
Význam	Počet	Příklad	Význam	Počet	Příklad
proti kultuře obecně, odmítá kulturu, ignoruje	10	/	v opozici k převládající, ustanovené, většinové kultuře	10	/
nemá kulturu, není součástí kultury	4	/	obecně proti kultuře, nekulturní	4	fast food
			alternativní kultura	2	/

Respondenti, vnímají-li rozdíl mezi oběma adjektivy, považují adjektivum *contracultural* za výraz označující opozici proti ustanovené kultuře, proti normám, pravidlům. Naopak adjektivum s prefixem *anti-* vnímají jako synonymum slova „nekulturní“, tedy něco, co obecně a vůbec není součástí kultury.

Ze všech dat je zřejmé, že rozdíl mezi oběma adjektivy není vždy zcela patrný a určitá záměnnost prefixů se připouští. Reální mluvčí španělského jazyka vnímají odlišnost v tom, že *contracultural* směřuje zejména proti normám, pravidlům, ustanovené kultuře určité oblasti. Naopak *anticultural* je buď proti kultuře obecně nebo jde o něco, co vůbec součástí kultury z různých důvodů není.

antinatural X contranatural

Adjektivum *antinatural* odkazuje ve slovníku na svůj protějšek *contranatural*. Druhý jmenovaný výraz je definován jako něco protikladného k řádu přírody. Častá spojení jsou např. *forma antinatural* (nepřirozená forma), *modo antinatural* (nepřirozený způsob).

Dotaz CQL [lemma="antinatural.*" & tag="A.*"]¹⁰⁵: V korpusu jsme našli celkem 887 výskytů, vzhledem k povaze dotazu jsme následně ručně odstranili všechny slovní tvary, které nebyly předmětem našeho hledání (*antinaturalmente*, *antinaturalista* atd.) Celkem nám tedy zbylo 855 výskytů. Adjektivum je užíváno v rámci různých témat (např. homosexualita, mateřství atd.), můžeme jej tedy do češtiny přeložit jako „nepřirozený“.

Dotaz CQL [lemma="contranatural.*" & tag="A.*"]¹⁰⁶: Adjektivum *contranatural* se v korpusu vyskytlo pouze v 19 případech. Tento poměr úplně neodpovídá vymezením pojmů ve slovníku, kdy adjektivum *antinatural* vlastní definici nemá, přitom je ale (v rámci internetových stránek, které jsou podkladem pro korpus Araneum) mnohem frekventovanější.

I zde jsme srovnali obě adjektiva s negativním spojením s partikulí *no*. Dotaz CQL [word="no"] [word="natural.*"]¹⁰⁷: Negativní spojení *no natural* bylo po odstranění šumů v korpusu 381x. Našli jsme například spojení *muerte no natural* (tedy „nepřirozená smrt“).

Na základě dat v korpusu tedy můžeme předpokládat, že adjektivum *antinatural* ve významu „nepřirozený“ je často užívané i v běžném jazyce, naopak jeho protějšek *contranatural* se příliš často nevyskytuje. Vyjádření téhož významu pomocí spojení *no natural* je rovněž běžné, prefix *anti-* je však v tomto případě určitě výrazně frekventovanější.

Výsledky dotazníku:

Uzavřená otázka: Je podle vás totožný význam adjektiv *antinatural* a *contranatural*?

Odpověď	Počet	Podíl
Ano	13	31,7 %
Ne	20	48,8 %
Nevím	8	19,5 %

¹⁰⁵ 02.04.19

¹⁰⁶ 02.04.19

¹⁰⁷ 08.04.19

Otevřená otázka: Vnímáte-li rozdíl mezi adjektivy, zkuste prosím obě pomocí příkladu, synonyma apod. stručně definovat.

antinatural			contranatural		
Význam	Počet	Příklad	Význam	Počet	Příklad
proti přírodě, nepřirozený	7	pelo azul (modré vlasy)	opak přirozeného, proti přírodě a přirozenosti, nepřirozený	8	pelo rubio platino (blond, platinové vlasy)
vyřazeno, jiné	3	/	vyřazeno, jiné	4	/
umělý	1	/	výraz dle mluvčího neexistuje, nezná jej	2	/
nemožný, nepravděpodobný	1	/	ničí přírodu	2	/

Odpovědi na tuto otázku příliš velkou variabilitu ani počet nepřinesly. Obecně se zdá, že respondenti příliš velký rozdíl mezi oběma adjektivy v závislosti na zvoleném prefixu nevnímají. Pokud ano, nejsou schopni příliš vysvětlit odlišnosti. Obě adjektiva se používají pro vyjádření něčeho nepřirozeného, umělého, proti přírodě v různých kontextech.

V korpusu výrazně převládá výskyt adjektiva *antinatural*, také někteří respondenti v dotazníku uvedli, že výraz *contranatural* neznají. Podobně jako u dvojice *anticultural* / *contracultural*, pozorujeme, že určitá záměnnost prefixů je možná, ačkoliv obecně nejde o příliš frekventované výrazy, tedy jejich reálné použití v jazyce není příliš časté.

antiincendios X contraincendios

Adjektivum *antiincendios* je ve slovníku charakterizováno jako „sloužící k zastavení požáru či zabránění jeho šíření“. Jeho protějšek *contraincendios* je doplněn příkladem *aviones contraincendios* (protipožární letouny), definice adjektiva je prakticky stejná („sloužící k boji proti požáru“). Více informací jsme ve vyhledávacích nástrojích nenašli.

Dotaz CQL [lemma="antiincendios"]¹⁰⁸: Adjektivum *antiincendios* se v korpusu vyskytlo v 68 případech, nejde tedy o nijak frekventovaný výraz. V rámci tohoto omezeného počtu se toto adjektivum nejčastěji pojí se substantivem *sistema* (systém) nebo *protección* (ochrana).

Dotaz CQL [lemma="contraincendios"]¹⁰⁹: Protějšek s prefixem *contra-* jsme v korpusu našli v 87 výskytech, ani tento výraz tedy není výrazněji zastoupen a frekvence obou slov v korpusu je prakticky stejná.

Výsledky dotazníku:

Uzavřená otázka: Je podle vás totožný význam adjektiv *antiincendios* a *contraincendios*?

Odpověď	Počet	Podíl
Ano	17	41,5 %
Ne	18	43,9 %
Nevím	6	14,6 %

Výsledky u tohoto příkladu mohou být zajímavé, jelikož (opět s uvážením toho, že jde o malý vzorek) vyšly kladné a záporné odpovědi prakticky ve stejném podílu.

---

¹⁰⁸ 02.04.19

¹⁰⁹ 02.04.19

Otevřená otázka: Vnímáte-li rozdíl mezi adjektivy, zkuste prosím obě pomocí příkladu, synonyma apod. stručně definovat.

antiincendios			contraincendios		
Význam	Počet	Příklad	Význam	Počet	Příklad
předchází požáru, zabraňuje, prevence	10	/	bojuje proti požáru, který už je	12	bombero (hasič) alarma (alarm)
odolný proti požáru, nehořlavý	3	plástico antiincendios (nehořlavý plast)	jiné, vyřazeno	3	/
jiné, vyřazeno	3	/	odolný proti požáru	2	traje de bombero (hasičský oblek)
protipožární	1	/	bezpečný, nemůže začít hořet	1	/
bojuje proti požáru	1	extintor (hasicí přístroj)			

V případě těchto dvou výrazů je zřejmé, že respondenti, kteří vnímají nějaký rozdíl mezi oběma slovy, označují prefix *anti-* za vyjádření preventivnosti, zatímco prefix *contra-* spíše za význam „proti“ něčemu, co již nastalo.

Z korpusu je zřejmé, že tyto dva výrazy nepatří mezi nejfrekventovanější, jejich použití je úzce omezeno na určitý kontext. Také dotázaní nemají zcela jasno, zda je mezi výrazy sémantická odlišnost, někteří v nich rozdíl nevidí. Pokud ano, prefix *anti-* v tomto případě intuitivně vnímají více preventivně, zatímco prefix *contra-* ve smyslu „proti požáru, který již existuje“.

anticoncepción X contraconcepción

Substantivum *anticoncepción* je ve slovníku definováno jako „k zabránění početí“. Častým spojením je *anticoncepción hormonal* (hormonální antikoncepce). Z dat uvedených ve vyhledávacích nástrojích je zřejmé, že jde o moderní slovo, které je i hojně používané.

Naproti tomu výraz *contraconcepción* ve slovníku odkazuje právě na výše popsané substantivum. K úplnosti je třeba zmínit variantu *contracepción*, která dle slovníku vychází z anglického *contraception*, jež vzniklo spojením prefixu *contra-* a koncové části slova (*conception*). Jeden ze slovníků, který jsme využili k vyhledávání a porovnávání významů ¹¹⁰ dokonce uvádí, že forma *contraconcepción* je chybná (správně *contracepción*). Zmiňuje také, že termín *anticoncepción* je častější.

Dotaz CQL [lemma="anticoncepción"]¹¹¹: Substantivum *anticoncepción* se v korpusu vyskytlo ve 1 400 případech, vzhledem k vysokému počtu výskytů jsme si vytvořili náhodný vzorek o 300 výskytech a ten jsme následně ručně prošli. Podle očekávání většina výskytů pocházela z internetových stránek z oblasti zdravotnictví a také práva či náboženství.

Dotaz CQL [lemma="contraconcepción"]¹¹²: Na základě tohoto dotazu jsme našli pouze 10 výskytů, použili jsme tedy ještě druhou variantu [lemma="contracepción"] a zde jsme v korpusu našli 389 případů tohoto výrazu. I toto substantivum se vyskytovalo ve zdrojích se zdravotnickou tematikou, je však zřejmé, že výraz *anticoncepción* je frekventovanější.

Výsledky dotazníku:

Uzavřená otázka: Je podle vás totožný význam substantiv *anticoncepción* a *contraconcepción*?

Odpověď	Počet	Podíl
Ano	17	41,5 %
Ne	14	34,1 %
Nevím	10	24,4 %

V tomto případě jsou odpovědi nejvyrovnanější, a tedy i nejméně jednoznačné. Jako jediná otázka ze všech obdržela nejvíce kladných odpovědí, tedy že respondenti vnímají obě substantiva stejně, počet těch negativních ale není výrazně nižší, a navíc je nezanedbatelně zastoupena neutrální odpověď.

¹¹⁰ SEQUEIROS, Manuel. *Diccionario de dificultades de la lengua española*. Madrid: Santillana, 1997, s. 112.

¹¹¹ 02.04.19

¹¹² 02.04.19

Otevřená otázka: Vnímáte-li rozdíl mezi substantivy, zkuste prosím obě pomocí příkladu, synonyma apod. stručně definovat.

anticoncepción			contraconcepción		
význam	počet	příklad	význam	počet	příklad
zabránění početí preventivně	9	preservativo	zabránění již vzniklému početí	6	aborto (potrat) es una contraconcepción
vyřazeno, jiné	2	/	vyřazeno, jiné	2	/
			výraz dle mluvčího neexistuje, nezná jej	1	/

Opět ve velmi omezeném vzorku a spíše individuálních názorech respondentů jsme zjistili, že pokud již vnímají rozdíl mezi oběma slovy, hlavní motiv je, že výraz *anticoncepción* označuje zejména preventivní opatření proti početí (mluvíme-li konkrétně o této oblasti, jiný význam respondenti nekomentovali), zatímco substantivum *contraconcepción* již označuje řešení vzniklého početí, prostředky proti početí.

Výraz *anticoncepción* byl v korpusu mnohem frekventovanější, přesto v dotazníku největší část respondentů odpověděla, že význam slov je totožný. Podobně jako u dalších dvojic, definování rozdílu nebylo jednoznačné a můžeme předpokládat, že v některých kontextech mohou být prefixy zaměnitelné. Přes malý počet odpovědí se podařilo zaznamenat rozdíl, kdy prefix *anti-* směřuje spíše preventivně, zabráňuje něčemu, prefix *contra-* se používá pro vyjádření něčeho, co jde proti již existující skutečnosti.

antibloqueo X contrabloqueo

Adjektivum *antibloqueo* je součástí úzce specifické slovní zásoby z oblasti dopravy a technologie. Dle slovníku jde o součást brzdného systému, cílem je zabránit blokaci kol. Uvedenými spojeními jsou tedy *sistema antibloqueo* (systém) či *frenos antibloqueo* (brzdy). Jeho protějšek *contrabloqueo* dle slovníku složenina z prefixu *contra-* a substantivní báze

bloqueo, je substantivum, které je opět součástí specifické slovní zásoby (oblast námořní válečné techniky). Kromě toho se výraz používá také v oblasti sportu (házená). ¹¹³

Dotaz CQL [lemma="antibloqueo"]¹¹⁴: V korpusu jsme našli 205 výskytů, očekávaně ze stránek s motoristickou či technologickou tematikou. Pomocí funkce frekvenční distribuce jsme našli časté spojení *sistema antibloqueo de frenos* (tato kolokace je ve slovníku přeložena do češtiny jako „protiblokovací brzdový systém“, jde tedy o velmi konkrétní použití tohoto adjektiva v lexiku dané sémantické oblasti).

Dotaz CQL [lemma="contrabloqueo"]¹¹⁵: V našem korpusu se toto substantivum vyskytuje pouze jednou, můžeme tedy říci, že zcela jistě nejde o běžně používané slovo a dále jej neanalyzujeme.

Výsledky dotazníku:

Uzavřená otázka: Je podle vás totožný význam adjektiva *antibloqueo* a substantiva *contrabloqueo*?

Odpověď	Počet	Podíl
Ano	12	29,3 %
Ne	16	39 %
Nevím	13	31,7 %

¹¹³ Charakteristika prvku např. zde <https://sites.google.com/site/efmasa/deportes/balonmano/tactica-basica>

¹¹⁴ 07.04.19

¹¹⁵ 07.04.19

Otevřená otázka: Vnímáte-li rozdíl mezi substantivem *contrabloqueo* a adjektivem *antibloqueo*, zkuste prosím oba výrazy pomocí příkladu, synonyma apod. stručně definovat.

antibloqueo			contrabloqueo		
význam	počet	příklad	význam	počet	příklad
brání zablokování preventivně	7	/	bojuje proti zablokování	6	/
protiblokovací brzdový systém	1	/	výraz dle mluvčího neexistuje, nezná jej	2	/
vyřazeno, jiné	1	/	vyřazeno, jiné	2	/

Jak jsme již zmínili, tyto dva výrazy jsou součástí velmi specifické slovní zásoby, také odpovědi na otevřenou otázku tedy nebylo příliš mnoho. I v malém vzorku a spíše individuálních názorech respondentů vidíme podobný rozdíl jako ve dvojici *anticoncepción* x *contraconcepción*. I v tomto případě je prefix *anti-* vnímán více preventivně, zatímco prefix *contra-* vyjadřuje spíše smysl proti něčemu, co již reálně existuje.

13 Závěr

Na závěr praktické části zhodnotíme a porovnáme výsledky analýzy ze všech zdrojů, které jsme měli k dispozici. Jak jsme uvedli již v úvodu praktické části (a po zpracování materiálu považujeme toto sdělení za ještě podstatnější), data získaná z odpovědí z dotazníku jsou – ve srovnání s údaji získanými ze slovníků či korpusu – pouze odrazem laického vnímání jazykové skutečnosti různými jedinci. Vzorek respondentů je velmi omezený, navíc dotazník nebyl nijak limitován předchozími znalostmi tématu, takže výsledky nelze považovat za odbornou analýzu. Na druhou stranu všichni respondenti jsou rodilí mluvčí španělského jazyka, a tak mohli do problematiky vnést svůj intuitivní náhled a některé zajímavé poznatky.

Shrňme některé potíže, kterým jsme museli čelit. V korpusu jsme ne vždy našli dostatečné množství materiálu, který bylo možné dále analyzovat. Z dotazníku je obecně zřejmé, že rozdíly mezi některými prefixy jsou vnímány pouze okrajově, nebo oslovení respondenti sice intuitivně rozdíl tušili, ovšem nedokázali zdůvodnit, v čem spočívá. Vzhledem k tomu, že druhé otázky u jednotlivých dvojic byly otevřené, ne všichni respondenti odpovídali vyváženě, tedy u některého příkladu vysvětlení neposkytli, někde naopak specifikovali význam detailněji (někdy třeba i v rámci jedné dvojice komentovali pouze jeden prvek). Tak jako v korpusu tedy nemáme u všech příkladů stejnou možnost další analýzy a zjišťování významnějších poznatků. Mnohé odpovědi z dotazníku nebyly pro náš výzkum zásadní. Přesto se pokusíme shrnout základní výsledky, ke kterým jsme prostřednictvím použité metody dospěli, a ověřit některé hypotézy plynoucí z teoretické části. Zmíníme též některé další zajímavosti, které výzkum přinesl.

Prefixy *des-* a *in-* v kombinaci se slovesnými a adjektivními bázemi

V této části jsme navázali na fakta získaná z odborné literatury, a to že prefix *des-* se častěji pojí s bázemi slovesnými a naopak prefix *in-* s adjektivními. Tuto část jsme ponechali pouze v oblasti korpusu, kde jsme jednak srovnávali frekvenci sloves s prefixem *des-* a adjektiv s prefixem *in-*, dále jsme vybrané výrazy analyzovali a zjišťovali např. jejich spojení s dalšími slovy a kontext, ve kterém se nejčastěji objevují. První dvojice (*ineducado* x *deseducar*) nenabídla dostatečný počet výskytů v korpusu, tudíž čísla nemají příliš vysokou výpovědní hodnotu. U ostatních dvojic bylo zřejmé, že frekventovanější jsou adjektiva uvozená prefixem *in-*, ačkoliv ani počet sloves s prefixem *des-* nebyl zanedbatelný.

Prefixy *des-* a *in-* se stejnými bázemi

V této části jsme se již zaměřili na totožné slovotvorné základy ve spojení s jedním či druhým prefixem. Kromě analýzy v korpusu jsme využili i zmíněný dotazník a odpovědi z něj propojili s výsledky. Základním cílem bylo zjistit, zda dochází k významovým rozdílům a změnám na základě kombinace s jedním nebo druhým prefixem, dále opět analyzovat nejčastější slovní spojení v obou případech, a srovnat frekvence obou prefixů v rámci jedné dvojice.

U vybraných dvojic nelze obecně říci, že by jeden prefix byl frekventovanější než druhý. V některých případech byl v korpusu výrazněji zastoupen jeden z výrazů (např. *ilegalizar* x *deslegalizar*), jinde je frekvence obou relativně vyrovnaná (*inanimado* x *desanimado*).

Co se týče významu prefixů, u některých dvojic byla odlišnost zcela zřetelná (*inanimado* x *desanimado*), což potvrdily zejména kontexty, ve kterých se oba výrazy vyskytovaly. Jeden z obecných rozdílů představovalo vnímání dočasnosti a trvalého stavu, kdy prefix *in-* svědčil pro definitivnost, případně pro situace, kdy ke skutečnosti nikdy nedošlo (např. *inhabitado* – nikdy neobydlený, neobyvatelný). Naopak prefix *des-* v sobě skrývá určitý posun na pomyslné čáře od jednoho stavu k druhému (*deshabitado* – nyní neobydlený).

Zejména význam slov ve spojení s oběma prefixy nás zajímal v dotazníku. Odlišnosti zmíněné výše se v určitém měřítku projevily i v dotazníku, když u některých dvojic si ne všichni dotázaní rodilí mluvčí byli jisti, zda se význam při použití jednoho nebo druhého prefixu mění (*inhabitado* x *deshabitado*), naopak některé protějšky od sebe jednoznačně odlišovali (*inanimado* x *desanimado*). Zvláště v případě dvojice *inhabitado* x *deshabitado* a také *inusado* x *desusado* (přičemž adjektivum *inusado* v korpusu nefigurovalo) respondenti poukazovali na zmíněný charakter obou prefixů ve smyslu změny stavu.

Prefixy *anti-* a *contra-* v kombinaci se stejnými bázemi

V poslední části výzkumu jsme se opět chtěli pokusit analyzovat frekvenci jednotlivých výrazů ve spojení s jedním či druhým prefixem, odlišnosti ve významu a kontexty, ve kterých se vyskytují. I zde jsme vybrané dvojice jednak vyhledávali v korpusu, poté jsme je podrobili i laickému názoru respondentů v dotazníku.

Ani zde nemůžeme označit jeden z prefixů za pravidelně frekventovanější. Prefix *anti-* má mnohem vyšší zastoupení v případě substantiva *anticoncepción* a také *antinatural* (ve srovnání s jejich protějšky), naopak prefix *contra-* se ukázal být frekventovanější v případě

dvojice *contracultural* x *anticultural*. V některých případech jsme v korpusu našli jen omezené množství výskytů, stejně tak mluvčí v dotazníku ne vždy vnímali rozdíl mezi výrazy, často je dokonce ani neznali. Jako jeden z obecnějších rozdílů můžeme zmínit vnímání prefixu *anti-* více preventivně ve smyslu „proti něčemu“, zatímco prefix *contra-* již řeší nastalou realitu a vyjadřuje tedy spíše zásah proti dané skutečnosti.

Obecně můžeme konstatovat, že chování jednotlivých zkoumaných prefixů dle našeho výzkumu v zásadě odpovídá tomu, jak je jejich sémantika a kombinatorika popisována v odborných studiích a jak je zachycena v teoretické části (např. prefixy *anti-* a *contra-* vyjadřují opozici). Prefixy, které náleží do jedné kategorie, však nejsou vždy jednoznačně rozlišitelné, v určitých významech v konkrétních dvojicích mohou být zaměňovány. Naše práce tak v podstatě na konkrétních datech potvrdila tradované teoretické závěry. Jejím dalším přínosem jsou komentáře, které k užívání prefixů přičinili respondenti dotazníku, protože jejich neodborný pohled může teoretické závěry vhodně doplnit o intuitivní vnímání jazykových jevů laickými rodilými mluvčími.

Jak jsme již zmínili výše, v praktické části jsme narazili na určité potíže s počtem odpovědí v dotazníku či v práci s korpusovým materiálem. Využili jsme dvou metod (jazykový korpus a dotazník), díky čemuž můžeme na problematiku a konkrétní příklady nahlížet jak z pohledu odborné analýzy korpusových dat, tak i z pohledu běžných mluvčích jazyka, kteří nemusejí mít vždy potřebné znalosti k hodnocení. V tom spatřujeme jeden z důležitých aspektů naší práce, která se snaží na celé téma pohlížet z několika úhlů pohledu a vytvořit tak jeho co nejvěrnější obraz.

Resumé v češtině

Práci, věnující se lexikálnímu záporu ve španělštině, jsme rozdělili na dvě části, a to část teoretickou a praktickou.

V teoretické části jsme si kladli za cíl zejména obecně popsat problematiku negace, dále se zaměřit hlavně na negaci slovotvornou a uvnitř tohoto tématu posléze na prefixaci. Zmínili jsme a charakterizovali základní španělské negativní prefixy s důrazem na jejich původ, vlastnosti a chování. Negaci jsme tedy charakterizovali jak z pohledu filozofie a logiky, tak zejména z pohledu jazykovědného. Důležitá pro nás byla definice z pohledu tradice španělské a pro srovnání také tradice české, filozofii a logice jsme se detailněji nevěnovali, neboť to nebylo tématem naší práce.

Přešli jsme k podstatnější problematice, a to negaci z hlediska jazykového. Zde jsme se pokusili oddělit formální prostředky pro vyjádření negace, tedy například negativní adverbium (v češtině *ne*, ve španělštině *no*), negativní výrazy a slovní druhy (zájmena, adverbia, spojky) a negativní prefixy či sufixy. Zmínili jsme také problematiku opozit. Opět jsme se zabývali především jevy španělskými s rámcovým srovnáním s češtinou.

Vedle formálních prostředků nás zajímala negace slovotvorná. Popsali jsme základní procesy, jakými se ve španělštině vytvářejí nová slova – skládání, odvozování a zkracování, zmínili jsme také procesy založené na změnách významu. Od těchto procesů jsme se dostali k prefixaci, což je v podstatě hlavní pilíř naší práce. Abychom problematiku zkompletovali, zařadili jsme ještě krátkou kapitolu o sémantice (významu slov), přes kterou jsme prošli k významu jednotlivých prefixů a také jejich etymologickému původu.

Prefixy jsme následně na základě několika kritérií rozdělili. Zmínili jsme všechny kategorie včetně ukázkových příkladů, nejvíce jsme se pochopitelně věnovali prefixům negativním, jejichž hlavními představiteli jsou *des-*, *in-*, *a-*, *anti-* a *contra-*. Na závěr této kapitoly jsme zmínili ještě morfologické a fonetické vlastnosti prefixů.

Druhá část již byla praktická. Vyšli jsme z poznatků v teoretické části a pokusili se fakta aplikovat ve vlastním výzkumu. K tomu jsme využili jednak slovníky, ze kterých jsme čerpali informace o významu, případně původu slov a častých slovních spojení. Dále jsme pracovali s korpusem a na závěr jsme sestavili vlastní dotazník pro španělsky mluvící respondenty.

Samotný výzkum byl spíše souhrnem několika případových studií než komplexním průzkumem problematiky negativních prefixů. Obsah výzkumu jsme rozdělili na tři základní

části a těm jsme se dále podrobněji věnovali. V první části jsme analyzovali prefixy *des-* (ve spojení se slovesnými bázemi) a *in-* (s adjektivními), které jsme srovnávali mezi sebou, zjišťovali jejich frekvenci a příkladná použití. Tuto část jsme nepodrobovali názorům rodilých mluvčích, těm jsme předložili pouze kombinace úplně totožných bází a odlišných prefixů, jelikož nás zajímaly i rozdíly mezi nimi. Ve druhé části jsme se tedy věnovali prefixům *des-* a *in-* podruhé, avšak nyní jsme zkoumali vždy stejný slovotvorný základ a k němu připojený jiný prefix (např. dvojice *desanimado* x *inanimado*). Opět jsme nejprve informace o obou výrazech našli ve slovnících, dále jsme je podrobili hledání v korpusu a na závěr jsme analyzovali odpovědi z dotazníku. Stejně jsme pak postupovali i ve třetí části při srovnávání dvojic s prefixy *anti-* a *contra-*.

Cílem praktické části bylo aplikovat poznatky z části teoretické na skutečnou situaci v jazyce. Konkrétně jsme se snažili zjistit, zda se význam slov mění s použitím určitého prefixu (zejména v rámci vybraných dvojic), zajímalo nás také, které prefixy jsou nejčastěji užívané a s jakými slovy se pojí či jaké kolokace vytvářejí. Abychom měli pohled ucelený, vedle výsledků z korpusu, kde se opíráme o zpracovaná data, je výzkum doplněn ještě o názory španělsky mluvících respondentů. Je tedy zřejmé, že nejde o názory odborné, avšak některé pohledy a komentáře byly jistě zajímavé a do celkové analýzy jsme je zapracovali také.

V první části výzkumu, kde jsme vycházeli pouze z dat v korpusu, jsme došli k následujícím výsledkům:

- 1) prefix *in-* (*im-*, *i-*) ve spojení s adjektivní bází je frekventovaný a slova takto tvořená se běžně v jazyce používají (např. *impersonal*, *inhumano*, *inestable*)
- 2) ve srovnání se spojeními s negativní partikulí *no* vyšla adjektiva s prefixem *in-* v podstatě produktivnější (srov. *inhumano* – *no humano*)
- 3) prefix *des-* vytvářející sloveso (bereme-li v potaz vybrané dvojice) není v běžném jazyce tolik užívaný, přestože své místo takto tvořená slovesa v jazyce mají.

Ve druhé části jsme již analyzovali stejné slovotvorné základy, ke kterým byl vždy připojen jiný prefix (*des-* nebo *in-*). Zajímala nás nejen frekvence obou výrazů, jejich význam, ale také případná záměnnost prefixů. Kromě korpusu jsme zde využili také dotazník, odpovědi laických respondentů nepovažujeme za rozhodující a obecně platné, ale spíše za zajímavou sondu do skutečného jazyka.

Druhá část nám přinesla tato zjištění:

- 1) záměnnost prefixů v některých dvojicích je možná (např. *deshabitado* x *inhabitado*, ačkoliv frekvence v korpusu ukazuje spíše na používání adjektiva *deshabitado*)
- 2) v některých dvojicích je naopak záměnnost prakticky vyloučena, nebo alespoň omezena v některých významech (srov. dvojice *inanimado* x *desanimado*)
- 3) u některých dvojic ani rodilí mluvčí (alespoň vzorek, který se podílel na dotazníku) nedokázali vysvětlit rozdíl mezi nimi
- 4) potvrdila se skutečnost, že prefix *des-* je v některých adjektivech vnímán jako nositel významu změny stavu (*deshabitado* – kdysi obydlený, dnes už ne), naopak prefix *in-* evokuje význam skutečnosti, která nenastala nikdy (*inhabitado* – nikdy neobydlený).

Třetí část se věnovala prefixům *contra-* a *anti-* a postupovali jsme stejným způsobem jako v části druhé.

Poznatky, které nám přinesla třetí část:

- 1) z analýz vybraných dvojic nelze jeden z prefixů označit za frekventovanější, v některých případech to byl prefix *anti-* (např. *antinatural*, *anticoncepción*), jinde zase naopak prefix *contra-* (*contracultural*)
- 2) ještě méně než v předchozí části respondenti v dotazníku rozlišovali jednotlivé významy prefixů, často dané výrazy (které však ve slovníku figurovaly) ani neznali
- 3) v určitých dvojicích byl prefix *anti-* (na základě dat v korpusu i odpovědí z dotazníku) chápán více preventivně, jako ochrana proti něčemu, co ještě nenastalo, naopak prefix *contra-* vyjadřoval zásah proti něčemu již existujícímu (srov. *anticoncepción* x *contracepción*).

Při výzkumu jsme se setkali s několika obtížemi, jednou z nich byl ne vždy dostatečný výskyt výrazů v korpusu, stejně tak respondenti ne vždy odpovídali na všechny otázky. Zvláště na ty otevřené z už tak omezeného počtu dotázaných odpovídali jen někteří (čísla vždy uvádíme v tabulkách). Obecně jistě musíme brát v potaz, že jde jen o příkladné dvojice v rámci daných prefixů, a ne o podrobnou analýzu všech, jelikož taková by z kapacitních důvodů nebyla možná. Proto i výsledky a zjištěná fakta vnímáme spíše jako několik snad zajímavých skutečností v rámci dané problematiky. Naší snahou bylo aplikovat poznatky z teoretické části na skutečný jazyk a nabídnout tak celkový náhled na téma nejen negativních prefixů, ale negace obecně.

Resumen en español

La tesis se dedica a la negación lexical en español y consta de dos partes: la parte teórica y la práctica.

En la parte teórica intentamos hablar sobre la negación en general, desde el punto de vista filosófico, lógico, pero en todo caso nos interesó sobre todo el punto de vista lingüístico.

Primero definimos la negación según la tradición checa y española. A continuación, enumeramos varios medios que se usan en español para expresar negación (adverbio negativo *no*, palabras negativas, prefijos o sufijos negativos). Asimismo mencionamos la problemática de los antónimos. Nos importaron sobre todo los fenómenos españoles y los comparamos con la situación en la lengua checa.

Seguimos con la formación de nuevas palabras y los procesos que posee la lengua española (composición, derivación, abreviación), mencionamos también los procesos onomasiológicos. Dentro de estos procesos se encuentra la prefijación, el núcleo esencial de la tesis. Para completar el tema, intercalamos en el mencionado capítulo una parte dedicada a la semántica, a través de la que nos acercamos hasta el significado de los prefijos y su origen etimológico.

Dividimos los prefijos según varios criterios y caracterizamos a cada grupo. La categoría más importante es la de los prefijos negativos con los ejemplos fundamentales: *in-*, *a-*, *des-*, *anti-* y *contra-*. Para completar este capítulo hablamos también sobre unas características morfológicas y fonológicas de estos prefijos.

La segunda parte es práctica y consta de tres análisis elementales. Al principio explicamos la metodología y los instrumentos que utilizamos. En la primera parte (comparación de las bases adjetivales con el prefijo *in-* y bases verbales con el prefijo *des-*) utilizamos solo los diccionarios (para definir las palabras) y el corpus. En la segunda parte (comparación de las mismas bases adjetivales, sustantivas o verbales unidas una vez con el prefijo *des-* y otra vez con el prefijo *in-*) ya aprovechamos también las respuestas de la encuesta que hubimos creado. El mismo procedimiento aplicamos a la comparación de los prefijos *contra-* y *anti-*, lo que fue la última parte de la investigación.

El propósito de la parte práctica ha sido aplicar los conocimientos de la parte teórica a la situación real en la lengua española. Intentamos descubrir los prefijos más utilizados, notar las palabras que crean, y nos interesó si el significado puede cambiar dependiendo del prefijo

concreto. Para ello, aparte del análisis de corpus, aprovechamos también las opiniones de los hablantes nativos que participaron en la encuesta. Es necesario destacar que no se trata de las opiniones de los expertos, sin embargo, consideramos sus comentarios interesantes, y por eso los incluimos al análisis completo.

De la primera parte obtuvimos los siguientes resultados:

- 1) prefijo *in-* (*im-*, *i-*) unido con la base adjetival es muy frecuente y las palabras creadas así se usan habitualmente en el idioma español (por ejemplo *impersonal*, *inhumano*, *inestable*)
- 2) comparado con los adjetivos con la partícula negativa *no* resultaron los adjetivos con el prefijo *in-* más productivos (*inhumano* x *no humano*)
- 3) prefijo *des-* unido con las bases verbales (teniendo en cuenta las parejas examinadas) no parece tan frecuente en la lengua española, aunque estos verbos existen.

En la segunda parte ya analizamos las mismas bases, cada vez con diferente prefijo antecedente (*des-* o *in-*). Nos importó la frecuencia de ambas palabras y también su posible sustitución. Aparte del corpus ya trabajamos también con las respuestas extraídas de la encuesta.

De la segunda parte salieron los siguientes resultados:

- 1) la sustitución de los prefijos en algunas parejas es posible (por ejemplo *inhabitado* x *deshabitado*)
- 2) dentro de otras parejas los prefijos no se pueden sustituir o en ningún caso o en algunos sentidos (*inanimado* x *desanimado*)
- 3) en algunas parejas ni los hablantes nativos que participaron en la encuesta no entienden la diferencia entre las palabras
- 4) se comprobó el hecho de que el prefijo *des-* en algunos adjetivos funciona como portador del significado de cambio de estado (*deshabitado* – una vez poblado, ahora ya no), por otro lado el prefijo *in-* en estos casos evoca el adverbio *nunca* (*inhabitado* – nunca poblado).

La tercera parte se dedicó a los prefijos *contra-* y *anti-* y obtuvimos los siguientes resultados:

- 1) teniendo en cuenta las parejas analizadas, no se puede determinar uno de los prefijos más frecuente, en algunos casos resultó más productivo el prefijo *anti-* (*antinatural*, *anticoncepción*) y en otros el prefijo *contra-* (*contracultural*)

2) los encuestados a veces no diferenciaron entre las palabras, muchas veces ni conocieron el significado de las palabras (aunque estas en los diccionarios aparecen)

3) dentro de unas parejas el prefijo *anti-* (a base de los datos del corpus y de las respuestas de la encuesta) funciona más preventivamente como protección, mientras que el prefijo *contra-* expresa la intervención contra algo ya existente (*anticoncepción* x *contracepción*).

Durante la investigación encontramos algunas dificultades, como por ejemplo, la poca aparición en el corpus, o la falta de respuestas en algunos casos concretos. Sin embargo hay que tener en cuenta que se trata de las parejas ejemplares ya que el análisis completo de todos los elementos relacionados con los prefijos negativos, no sería factible.

Finalmente, la tesis aplica los conocimientos de la parte teórica a algunos ejemplos y se pretende así unir la teoría con la situación real en la lengua española para ofrecer así un enfoque en la problemática no solo de los prefijos negativos, sino también de la negación en general.

Bibliografie

BOSQUE, Ignacio a Violeta DEMONTE. *Gramática descriptiva de la lengua española*. [T.] 2., Las construcciones sintácticas fundamentales. Relaciones temporales, aspectuales y modales. 3. reimpr. Madrid: Espasa-Calpe, 2000. Colección Nebrija y Bello. ISBN 84-239-7917-2.

BOSQUE, Ignacio a Violeta DEMONTE. *Gramática descriptiva de la lengua española*. [T.] 3., Entre la oración y el discurso. Morfología. 3. reimpr. Madrid: Espasa-Calpe, 2000. Colección Nebrija y Bello. ISBN 84-239-7917-2.

ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. Vyd. 4., V Karolinu 2., dopl. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1946-0.

ČERMÁK, František. *Lexikon a sémantika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-020-3.

GONZÁLEZ RODRÍGUEZ, Raquel. *La expresión de la afirmación y la negación*. Madrid: Arco Libros, 2009. ISBN 978-84-7635-767-5.

KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ. *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2016. ISBN 978-80-7422-480-5. Dostupné také z: <http://www.czechency.org/>

KOLMAN, Vojtěch a Vít PUNČOCHÁŘ. *Formy jazyka: úvod do logiky a její filosofie*. Praha: Filosofía, 2015. ISBN 978-80-7007-438-1.

MARTÍN GARCÍA, Josefa. La creación de términos contrarios y contradictorios: los prefijos in-, des- y no- en español. *Lenguajes Naturales y Lenguajes Formales* [online]. 1995, IX, 471-477 [cit. 2019-07-09]. Dostupné z: https://www.academia.edu/35741045/La_creaci%C3%B3n_de_t%C3%A9rminos_contrarios_y_contradictorios_los_prefijos_in-des-y_no-en_espa%C3%B1ol

MARTÍN GARCÍA, Josefa. Las palabras prefijadas con des-. *Boletín de la Real Academia Española* [online]. 2007, 87(295), 5-27 [cit. 2019-06-26]. ISSN 0210-4822. Dostupné z: https://www.academia.edu/35685576/Las_palabras_prefijadas_con_des

MARTÍN GARCÍA, Josefa. Nuevos y viejos prefijos. *Las dos vidas de las palabras* [online]. 2016, 1-6 [cit. 2019-07-09]. Dostupné z: https://www.academia.edu/35685564/Nuevos_y_viejos_prefijos

MONTERO CURIEL, María Luisa. El prefijo "contra" en español. *Anuario de estudios filológicos* [online]. 2001, (24), 355-364 [cit. 2019-06-26]. ISSN 0210-8178. Dostupné z: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=59025>

MORALES ASCENCIO, Bernardo. Una caracterización semántica de los prefijos del español. *Forma y Función* [online], 1995, (8), 12-43 [cit. 2019-04-13]. ISSN 2256-5469. Dostupné z:

<https://revistas.unal.edu.co/index.php/formayfuncion/article/view/16961/17830>

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la lengua española*. La 23.ª edición (2014) [online].

Dostupné z: <http://www.rae.es>

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Nueva gramática de la lengua española: manual*. Madrid: Espasa, 2014. ISBN 978-84-670-3281-9.

RODRÍGUEZ ALBERICH, Gabriel a REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *DIRAE.es* [online]. 2014.

Dostupné z: <https://dirae.es/>

SANZ ALONSO, Beatriz. La negación en español. *VI Congreso Internacional de la ASELE, Tendencias actuales en la enseñanza del español como lengua extranjera II* [online]. 1995, 379-384 [cit. 2019-06-14]. Dostupné z:

https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/asele/pdf/06/06_0378.pdf

SEQUEIROS, Manuel. *Diccionario de dificultades de la lengua española*. 3. reimpr. Madrid: Santillana, 1997. ISBN 84-294-4556-0.

SERRANO DOLADER, David. El prefijo "anti-" en español o la oposición a las soluciones discretas en el análisis de la prefijación. *Actas del XXIII Congreso Internacional de Lingüística y Filología Románica* [online]. 2001, 445-458 [cit. 2019-06-26]. ISSN 3-484-50394-7. Dostupné z:

https://www.academia.edu/3005124/El_prefijo_anti-en_espa%C3%B1ol_o_la_oposici%C3%B3n_a_las_soluciones_discretas_en_el_an%C3%A1lisis_de_la_prefijaci%C3%B3n

STEHLÍK, Petr. *Aspectos problemáticos de la prefijación en español*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. Filosofická fakulta. ISBN 978-80-210-5443-1.

STEHLÍK, Petr. El elemento anti- ¿prefijo, prefijoide o preposición? La función transcategorizadora de anti-. *Etudes romanes de Brno* [online]. 2012, (1), 377-384 [cit. 2019-06-26]. ISSN 1803-7399.

Dostupné z: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4365291>

STEHLÍK, Petr. *Problém delimitace některých slovotvorných postupů a prostředků ve španělštině*. Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2016. Spisy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. ISBN 978-80-210-8339-4.

Španělsko-český, česko-španělský slovník. 4., dopl. vyd. Praha: Fin, 2006. ISBN 80-86002-83-7.

VACURA, Miroslav. Systém kategorií u Aristotela. *E-LOGOS* [online]. 2009 (20), 1-22 [cit. 2019-06-26]. ISSN 1211-0442. Dostupné z:

https://www.academia.edu/14514651/Syst%C3%A9m_kategori%C3%AD_u_Aristotela

ZAVADIL, Bohumil. *Vývoj španělského jazyka*. II. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0462-0.

Přílohy

Příloha 1: Ukázka původního dotazníku ve španělštině

Prefijos negativos en español

¡Hola! Soy estudiante de máster en la Universidad Carolina en Praga. Por favor, si eres un hablante nativo, rellena este cuestionario lingüístico sobre prefijos negativos. Me ayudarás mucho con mi tesis final. ¡Gracias a todos!

1. ¿En tu opinión, ¿tienen el mismo significado los adjetivos "inanimado" y "desanimado"?

- sí
- no
- no sé

2. Si ves la diferencia, define brevemente (con un sinónimo, un ejemplo etc.) los adjetivos "inanimado" y "desanimado."

